

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FRIT DANMARK

UDGIVET AF EN KREDS AF DANSKE

NUMMER 5

Fredag den 8. Juni 1945

4. AARGANG

Tyske SS-Soldater, der nu selv er Fanger i Neuengamme, drager under Eskorte af een Englønder ud paa Arbejde.

Vort Værn bør lære af Frihedshæren

Udviklingen i Danmark i Krigens sidste Aar har bragt Afklaring i mange Forhold, men paa intet Omraade mere afgørende end i Spørgsmaalet om Danmarks Værn. Den Samling, som mange forgæves har arbejdet for i de to sidste Menneskealdre, blev klart vundet i Besættelsens tunge Aar: Det danske Folks Værnevilje er nu ubestridt. Den dybe Splid, som Forsvarsspørgsmaalet lige fra Provisorietiden har givet Anledning til, er ophørt for saa vidt angaar Viljen til et effektivt Værn. Men skal den skabte Samling bevares, maa vi nøje mærke os, at det danske Værn fra Grunden skal nyskabes paa bred folkelig Basis, thi ellers kommer vi paany meget hurtigt ud

i en lige saa bitter Strid om dette Spørgsmaal, der er saa vitalt for vort Folk.

Uden at kunne paaberaabe mig anden Sagkundskab i dette Forhold end den, der hidrører fra at have været menig baade i vor gamle Hær og i Frihedshæren, mener jeg dog at kunne pege paa et nyttigt Udgangspunkt for Diskussionen om, hvordan Nyordningen af vort Værn skal være, nemlig en Sammenligning imellem vor gamle Hær og Frihedshæren. Der er allerede fra Modstandsbevægelsens Side stillet Krav om, at der straks sker Ændringer i Værnenes Personel, saaledes at Befalingsmænd, der har vist svigtende Evner eller manglende Vilje eller endnu værre vist sig

som Modstandere af den demokratiske Statsform, der gik sejrende ud af Krisen, maa degraderes eller fjernes fra Værnet. I denne Forbindelse kan man som lige saa selvfølgelig fastslaa, at de Befalingsmænd, der ved Opbygningen af Frihedshæren har vist særlige Evner, Mod og Raadsnarhed, bør foretrækkes ved Besættelsen af Stillingen i vort nye Værn. Men selv om det er uhyre vigtigt at finde de rette Mænd til de rette Poster, saa er det dog klart, at hermed er hele Sagen ikke ordnet. Vi maa finde frem til den Organisationsform, som bedst passer for vort Lynne og giver os et Værn, der kan løse de Opgaver, der kan blive stillet det.

INDHOLD:

Vort Værn bør lære af Frihedshæren	1
Hurtig Udrensning af Tjenestemænd	3
Svigtede Island os?	5
Leder: Æresdomstole	6
Kun eet Arbejderparti i Danmark	7
Saadan var de	8
Frihedssangens Historie	9
En Suspension og en Afskedigelse	10
Vi har ikke glemt	12
Ugens Bidstrup	13
Vinding Kruse anlægger Sag mod »Frit Danmark«	14
Skal Værnemagerne dækkes af Krigsforsikringen?	15
Vedrørende »Transdania«	15

Den preussiske Hær var Mønstret.

Vor Hær har i 100 Aar baaret Præg af at være bygget op med den preussiske Hær som Mønster. Var end Officershovmodet aldrig saa stærkt som i Preussen og den underordnedes Forhold overfor den overordnede ikke helt saa underdanig, saa var den dog formet over den samme »Kæft, Trit og Retning« Disciplin. Det gjaldt i alle Enkeltheder baade Tiltaleformer, Eksercits, Hilsepligt o. s. v. Nogen mere præsensfremmed Paavirkning kunde vi næppe have valgt, og det er derfor ikke mærkeligt, at Mandskabet havde uhyre vanskeligt ved at føje sig efter denne fremmedartede Dressur. Det var som om man med Flid lagde størst mulig Vægt paa alle uvæsentlige Ting, hvorved der selvfølgelig blev alt for ringe Tid til det væsentlige. Tænk om man f. Eks. havde lagt noget mindre Vægt paa at pudse Uniformsknapper og saa til Gengæld havde prøvet at lære Mandskabet Værdien af personlig Renlighed selv under primitive, feltmæssige Forhold. Mon vi ikke har Lov at sige, at vor Hær var en lille Paradehær.

En meget væsentlig Mangel ved Hæren var det saaledes, at man i alt for ringe Grad udnyttede den Dygtighed, som den største Del af det menige Mandskab bragte med sig fra deres Uddannelse i det civile Liv. Efter det gamle preussiske Mønster gik man ud fra, at enhver Menig var en stor Idiot, og der var simpelthen ikke andet at gøre, for den menige end at ophøre med al Tankevirksomhed og blot fungere paa Kommando, selv om det maatte være imod al sund Fornuft. Selvfølgelig er Disciplin det grundlæggende Princip for en Hær; men iøvrigt gælder sikkert det samme for Hærens Arbejde som for Arbejdet paa enhver Arbejdsplads: jo større Dygtighed og Interesse hver Mand og hver Gruppe præsterer, desto større Opgaver kan der løses, og saadan som moderne Krigsførelse har udviklet sig, maa det vist siges at være en Nødvendighed for

at faa et effektivt Korps, at Mandskabet besidder stor individuel Dygtighed.

En anden Mangel ved den danske Hær var det store Antal af underlødige Befalingsmænd. Dette hang ganske naturligt sammen med den ringe Agtelse, Hæren nød i Befolkningen, og den daarlige Løn og de ringe Avancementsforhold, der blev budt ved Hæren. Selvfølgelig kan man ikke faa Landets dygtigste Ungdom til at interessere sig for et Arbejde som Befalingsmænd i Hæren, med mindre de derved kan nyde almindelig Agtelse og opnaa en Position i Samfundet, som er attraaværdig. Her maa givetvis den første Begyndelse gøres til Nyordningen af vort Værn. Vi maa byde vore Befalingsmænd af alle Grader ordentlige økonomiske Kaar, saa at Dygtighed og ikke privat Formue kan blive bestemmende ved Udvælgelsen af de egnede.

Iøvrigt vil jeg gerne slutte denne Kritik af vor gamle Hær med at anføre Montgomery's Ord: *Modern war is team work*. Det bør blive Aanden i vort nye Værn, en Samarbejdets Aand imellem en dygtig Ledelse og et dygtigt Mandskab med Tillid til hinanden og Vilje til at præstere det bedste. Det, der skal bringes til Live i Værnet, er blot den Sportsaand, som i Forvejen besjæler den bedste Del af dansk Ungdom. Og i den Aand maa Befalingsmænd og underordnede ogsaa uden at sætte den værdifulde Del af Disciplinen over Styr, kunne mødes under mere danske og bramfri Former end dem, man hidtil har kendt i Hæren.

Hvad lærte vi af Krigen.

Men hvad har vi saa lært af Krigen og Erfaringerne fra Frihedshæren? Sikker meget. Først og fremmest er selve Frihedshærens Tilblivelse Bevis for Værneviljen i vort Folk. Men naar man nu sammenligner Overrumplingen af vore smaa Styrker d. 9. April med Mobiliseringen om Morgenen d. 5. Maj, saa slaar det én, at hvis vor Hær i 1940 havde været organiseret som Frihedshæren, saa havde en Overrumpling af den Art ikke været mulig. Frihedshæren kunde mobiliseres paa faa Timer opstillet overalt, hvor der var militære Opgaver at løse. Mobiliseringen af vor Hær vilde i 1940 have krævet nogle Døgn, vel at mærke nogle Døgn, hvor vore Transportmidler var intakte. Med andre Ord var en Mobilisering af Hæren efter Fjendtlighedernes Udbrud en Umulighed. Jeg mener derfor, at den første Lære, vi maa drage heraf, er, at vort nye Værn væsentligt bør opbygges som Frihedshæren af lokale Grupper og Delinger sammensat af Mandskab fra den paagældende Egn, hvis Gruppe- og Delingsførere bor i den samme Egn. Mandskab og Befalingsmænd bør have sin grundige Uddannelse i Lejre og Gar-

nisonsbyer som nu, men en Uddannelse, der væsentligt tager Sigte paa den Krigsførelse, der kan blive Tale om under Forsvaret af vort Land, nemlig Guerilla Krig. Derefter hjemsendes Styrkerne med Vaaben og Udrustning og undergives, hvad Vedligeholdelse af Træning og Vaaben angaar, Distriktskommandøer, hvortil Styrkerne selv vælger ihvert Fald en Del af Ledelsen, saa at man ikke risikerer noget Brud paa Tillidsforholdet imellem Ledelse og Mandskab.

Kontakt med de allierede Hære.

Alle Befalingsmænd maa selvfølgelig gennemgaa særlige Skoler og fremfor alt gives Lejlighed til Gang paa Gang at øve Føring af Styrkerne under saa krigsmæssige Forhold, som man under Fred kan opstille. Under Øvelserne bør der lægges Vægt paa at holde Mandskabet underrettet om, hvad Opgaverne gaar ud paa, og hvordan de søges løst. Mandskabet bør ogsaa have Lejlighed til at deltage i Kritikken, baade fordi det er nødvendigt for at kunne dyrke rigtigt *team-work*, men ogsaa for at de kan faa Lejlighed til at bedømme deres Befalingsmænd. Hvis Mandskabet mister Tilliden til Underbefalingsmændene, eller hvis de mister Tilliden til Overbefalingsmændene, maa der være Mulighed for Forflytninger og Afskedigelser.

Det vil sikkert være ønskeligt, at saa store Dele af Befalingsmandskorpset som muligt faar Lejlighed til at tjene i allierede Landes Hærstyrker en Tid for at bevare Kontakten med Udviklingen og for at opnaa Træning under større Forhold.

Foruden det skitserede Landeværn bør der muligvis opstilles Specialkorps og Grænseværn; men i disse Spørgsmaal maa den militære Sagkundskab naturligvis udtale sig.

Den danske Modstandsbevægelse har ved sin nære Kontakt med Folket haft en lykkelig Evne til at skabe den Frihedshær, som staar som det stærkest mulige Udtryk for det danske Folks Værnevilje. Det er mit Haab, at den maa kunne yde et værdifuldt Bidrag til en Omdannelse baade af Frihedshæren og af den gamle Hær til Danmarks nye Værn. Det første Skridt maa være at formidle en fri Meningsudveksling om dette Spørgsmaal, hvor baade militær Sagkundskab og Folkets Røst bliver hørt. Lad os faa nogen til at fortælle os, hvordan Schweiz' Folkeværn er organiseret, hvor netop hver vaabenfør Mand har sin Udrustning hos sig, saa at Beredskabet altid er til Stede. Og lad os saa efter moden Overvejelse, men snarest gaa til Værket og faa nyskabt et Værn som hele vort Folk staar bag ved og bevarer levende Kontakt med.

A. K. Krog Civillingeniør

HURTIG UDRENSNING AF TJENESTEMÆND

Under Besættelsen har et Udvalg inden for Frit Danmarks Tjenestemandsgupper arbejdet med forskellige retlige og administrative Spørgsmaal vedrørende Demokratisering af Tjenestemandstanden. Som Resultat af Arbejdet udkom i April 1945 en Pjece »Tjenestemændene og Demokratiet«. Pjecen indeholder en Række Forslag til varige Ændringer i Tjenestemandsløven og i den offentlige Administration, som man vil søge gennemført samtidig med de Lovændringer, som Lønningskommissionen arbejder med.

Imidlertid er det naturligvis nødvendigt, at der allerede nu finder en omfattende Udrensning Sted blandt de Tjenestemænd og andre ansatte i Stat og Kommune, der har gjort sig Skyld i unational Optræden i videste Forstand. Disse Tjenestemænd rammes allerede af Tjenestemandsløvens § 3, Stk. 1, der siger, »at en Tjenestemand i sit Forhold i og uden for Tjenesten skal vise sig værdig til den Agtelse og Tillid, som hans Stilling kræver«. Af praktiske Grunde vil det dog være heldigst at præcisere skarpere, hvilke Grupper man ønsker at ramme.

De allerværste rammes med Straf og deraf følgende Afsked uden Pension efter Forræderiløvens § 11: »Den Tjenestemand, som ud over, hvad der fulgte af ufravigelig Instruks for paagældende Embede, har ydet Besættelsesmagten en ikke uvæsentlig Hjælp«. Men dette forslaa kun lidt. En hel Række Tjenestemænd, der ikke kan straffes, kan paa Grund af deres Optræden under Besættelsen ikke længere taales i det offentlige Tjeneste. De maa afskediges, nogle uden Pension, nogle med nedsat og nogle maaske med fuld Pension.

Frit Danmarks Tjenestemandsgupper udarbejdede omgaaende efter den 5. Maj 1945 et Forslag til en Udrensningslov. Forslaget, der er under Overvejelse i Finansministeriet, har tillige været forelagt et Udvalg bestaaende af Repræsentanter for Frihedsbevægelsens fire Hovedgrupper, der i det store og hele har tiltraadt det udarbejdede Forslag.

De Personer, der omfattes af Udrensningsforslaget, er Tjenestemænd eller andre i Stat og Kommune ansatte, »som

- 1) har været Medlem af en Organisation med nazistiske Formaal eller anden lignende Sammenslutning,
- 2) har tilkendegivet en politisk Opfattelse, der strider mod Demokratiets Grundsætninger,
- 3) har ydet den tyske Besættelsesmagt en direkte eller indirekte Hjælp, der gik ud over, hvad hans Tjenestepligt paalagde ham, eller
- 4) i eller uden for Tjenesten har haft Samkvem med Medlemmer af Besættelsesmagten, de denne tilknyttede Organer eller de med den samarbejdende Organisationer eller Personer i et Omfang, der laa uden for det strengt nødvendige.«

Endvidere kan Pensionen nedsættes eller fratages Pensionister, som jo ikke skal være bedre stillet, fordi de lige er naaet op over Aldersgrænsen inden Besættelsens Ophør.

Krav om uafhængig Domstol.

I Øjeblikket er det iflg. Tjenestemandsløven vedkommende Styrelses Minister, der afgør, om en Tjenestemand skal afskediges, og han kan gøre det uden Begrundelse. Det er Finansudvalget, der træffer Bestemmelse om Pensionen i saa Fald.

Det er uheldigt af to Grunde: dels kan Resultatet blive, at nogle Ministre gaar for haardt frem, medens andre foretager sig for lidt, dels er det uholdbart, at Tjenestemænd, navnlig de paa udsatte Poster (i Polit, Militær, Udenrigstjeneste), kan afsættes uden at faa Lejlighed til offentligt og for et uafhængigt Organ at redegøre for sine Forhold; ofte kan det, der under Besættelsen saa unationalt ud, maaske være i fuld Orden, naar alle Sagens Detailler nu kan komme frem.

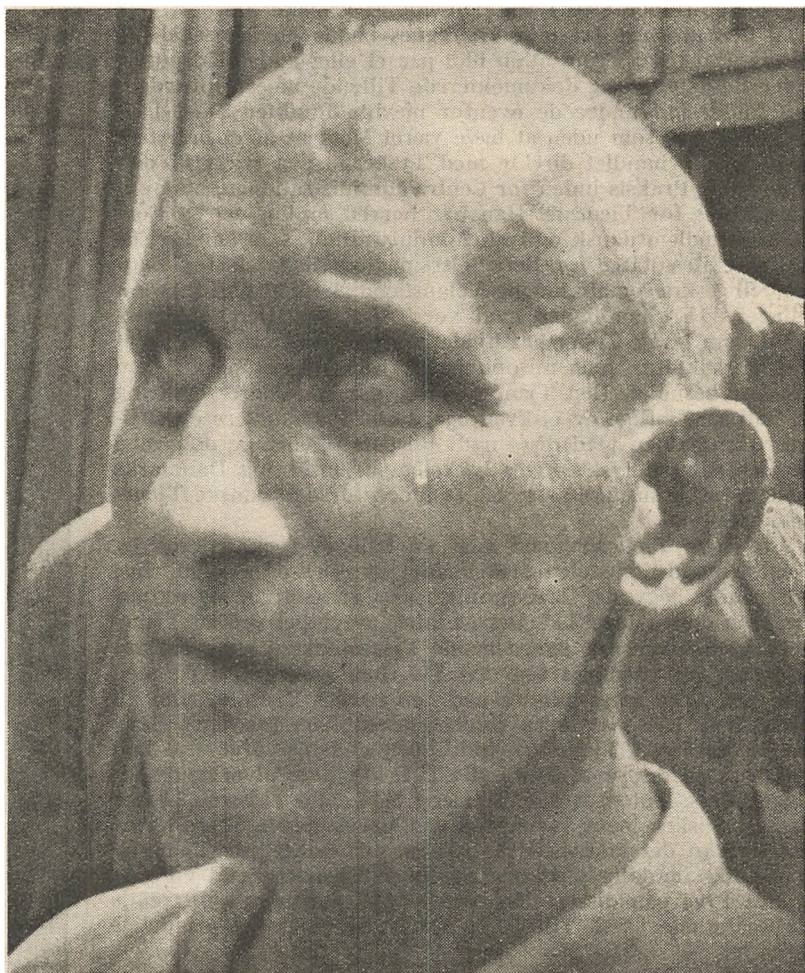
Forslagets næste Hovedpunkt er derfor, at der nedsættes en af Ministerierne uafhængig Domstol, der afgør alle disse Sager. Domstolen har en Dommer, som Formand, desuden et af Regeringen valgt Medlem og et af paagældende Tjenestemandssorganisation valgt Medlem.

Retsmøderne er offentlige — dette er meget vigtigt. Der er baade Anklager og Forsvarer i Sagen, hvorved den fulde Oplysning af Sagen er sikret bedst muligt.

Det gaar for langsomt.

Hvorledes er det nu gaaet med Udrensningen inden for Administrationen i Stat og Kommune indtil Dato? Finansministeriet anmodede hurtigt efter Befrielsen de enkelte Ministre om at paalægge Administrationscheferne at indberette, hvilke Tjenestemænd det var rimeligt indtil videre at fritage for Tjeneste, og træffe Afgørelse om, hvorvidt dette kunde ske. En lignende Opfordring udgik fra Magistraten, som bl. a. udtrykkelig fastslog, at kommunale Tjenestemænd, der har været Medlemmer af nazistiske Organisationer, skulde fritages for Tjeneste. Til Gengæld blev intet nævnt om Kollaboratørerne.

Det maa straks fastslaaes som en stor Fejl, at man ikke omgaaende opfordrede Ministre og Borgmestre til at undersøge, hvilke Administrationschefer, der selv burde fritages for Tjeneste. Kun i eet aabenbart Tilfælde blev en Chef straks fritaget for Tjeneste, og i et andet Tilfælde skete det samme, — men først efter Reaktion fra Personalet i den paagældende Institu-

Fra Neuengamme. Billedet forestiller Walther Steinfeldt, den eneste tyske politiske Fange fra Neuengamme, som ikke forlod Lejren, da den i Slutningen af April i Aar løstes for Fanger og Fangevogtere. Han hjælper nu de Allierede med at identificere de værste Krigsforbrydere.

tion. Dernæst maa det beklages, at Finansministeriet respektive Kommunens Lønningsdirektorat ikke tog Initiativet til *centralt* at afgøre Spørgsmaalet om, hvorvidt Fritaget for Tjeneste burde finde Sted paa Grundlag af Indberetninger fra Styrelserne og Personaleorganisationerne. Man undgik en oplagt Lejlighed til at drage Tjenestemændenes Repræsentanter og Tillidsmænd ind i et Samarbejde, som vilde have været til Gavn for hele Tjenestemandstanden baade indadtil og *udadtil*.

Nu fik man fra Begyndelsen den *Forskelsbehandling* af Tjenestemændene, som det ovenfor omtalte Lovudkast tilsigter at undgaa ved *den endelige Udrensning* inden for Tjenestemandstanden. Særlig det Tempo, hvori de enkelte Styrelser har behandlet disse Sager, har været meget forskelligt. Næsten overalt er Tjenestemænd, som var Medlemmer af nazistiske Partier eller Organisationer, blevet fritaget for Tjeneste, hvilket ikke har været saa svært, da de fleste blev arresteret. Derimod er det kun enkelte Steder indenfor Staten, at Tjenestemænd, der under Besættelsen *har været* Medlemmer af nazistiske Organisationer, er blevet fritaget for Tjeneste. I et Ministerium blev en saadan Tjenestemand arresteret et Par Uger efter Befrielsen; Ministeriet har først derefter naaet at fritage ham for Tjeneste! Endelig er kun rent undtagelsesvis Samarbejdsmandene og Tyskersympatisørerne blevet fritaget for Tjeneste; i de faa Tilfælde, hvor dette har fundet Sted, er det kun sket efter Aktioner fra Tjenestemændene selv. Nu flere Uger efter Befrielsen er der Undersøgelser i Gang i mange Styrelser, men det skrider langsomt frem, og Resultaterne lader vente paa sig.

Tjenestemændene maa nu overalt kræve ikke alene, at den endelige Udrensning bliver gennemført udfra de Principper, der er vedtaget i det Lovudkast, som er godkendt af Tjenestemandrepræsentanterne fra hele Modstandsbevægelsen, men ogsaa gennem Henvendelse til Ministre og Borgmestre forlange, at Forholdene for alle Tjenestemænd, der kan forventes rejst Sag imod ved den foreslaaede Tjenestemanddomstol, bliver taget op til Undersøgelse straks, og at Fritagelse for Tjeneste omgaaende finder Sted i alle Tilfælde af grovere Art.

Til den grovere Art maa henregnes baade Medlemsskab af enhver nazistisk Organisation blot paa et eller andet Tidspunkt under Besættelsen og dokumenterede Tilfælde af en Optræden, som falder ind under de ovenfor nævnte Punkter 2—4. Den Tjenestemand, som uden at have været Medlem af et nazistisk Parti, har forhandlet direkte med Tyskerne paa tværs af den almindelige Praksis inden for Centraladministrationen, maa ogsaa fritages for Tjeneste. Han har herved muliggjort en Forbindelse mellem dansk og tysk Administration, som har ført til hurtigere Resultater for Besættelsesmagten til Skade for Landet. Tillige kræver almindelig Velanstændighed, at han ikke nu deltager i Forhandlinger med vore Allierede. Den Tjenestemand, som i høje Toner har hyldet det beslutsomme og handlekraftige Diktatur, maa nu ophøre at tjene det Demokrati, som han har besudlet. Den Tjenestemand, der har logret omkring de, aah saa høflige og elskværdige, tyske Forhandlere og Officerer og sammen med disse nydt Bordets Glæder og deltaget i Skaaler for det tyske Riges lykkelige Fremtid (og Danmarks Udslættelse), kan ikke mere taales inden for den danske Tjenestemandstand.

Alle disse Tjenestemænd maa nu fritages for Tjeneste, og Tjenestemanddomstolen maa hurtigt oprettes og den endelige Udrensning begynde. Udrensningen maa være streng og retfærdig, maa derfor tage Tid. Der er intet foregrebet ved en Tjenestefritagelse; har den paagældende Tjenestemand en god Samvittighed, vil Ulempen ved den Tid, han maa gaa ledig med fuld Løn være langt mindre end den *varige* Mistillid, som vil møde ham, hvis slet ingen Undersøgelse bliver foretaget. Krav om at forblive i Tjenesten, indtil den endelige Afgørelse kan træffes, maa derfor afvises i alle Tilfælde, hvor alvorligere Anklage rejses. I modsat Fald vil der i hele dette Tidsrum herske Uro og Diskussioner inden for den paagældende Styrelse, og endelig kan det ikke helt afvises, at den anklagede Tjenestemand ved Samtaler med underordnede Tjenestemænd vil søge at øve Pres paa disse, vil prøve at fjerne kompromitterende Materiale eller ved Tilføjelse hertil ændre dets oprindelige Karakter.

Demokratiseringen begynder med Udrensningen.

Den Demokratisering af Tjenestemandstanden, som »Frit Danmarks Tjenestemandsgupper« er gaaet ind for i sin Pjece

»Tjenestemændene og Demokratiet«, *begynder* med Udrensningen inden for Tjenestemandstanden. Det maa hilses med Glæde, at Lovgivningsmagten har givet Forsvarsmagten Hjemmel til saa effektivt at gøre en Begyndelse med Afskedigelse af de 58 militære Befalingsmænd, der var gaaet i nazistisk Tjeneste. Det maa haabes, at Lovgivningsmagten vil vise sig lige saa velvillig, naar Spørgsmaalet om den almindelige Udrensning af Tjenestemænd bliver rejst paa Rigsdagen, og at dette maa ske hurtigt. Indtil da maa de enkelte Styrelser i højere Grad end hidtil vise Viljen til at lægge alt til Rette paa en saadan Maade, at den kommende Tjenestemanddomstol i Samarbejde med Administrationen vil kunne foretage den nødvendige Udrensning. Befolkningen skulde nødig have det Indtryk, at man ønsker at dække over noget.

Blødsødenhed bandlyses.

Tjenestemændene paa deres Side maa i alle Tilfælde, hvor Tjenestemænd har optraadt paa en saadan Maade, at nærmere Undersøgelse vil være paakrævet ved den kommende Tjenestemanddomstol, kræve Undersøgelse igangsat og foreløbig Afgørelse i Sagen truffet. De eksisterende Tjenestemandsgupper maa benyttes i dette Arbejde i det Omfang, hvor de er villige til at tage Sager op. Spørgsmaalet maa drøftes med Tillidsmændene fra »Frit Danmarks Tjenestemandsgupper«, og i givet Fald maa afholdes Personalemøder om Sagerne, hvor de anklagede Tjenestemænd eventuelt kan faa Lejlighed til at redegøre for deres Handling. *Kun en Ting maa ikke ske, at Sagerne nu af Medlidenhed eller Blødsødenhed dysses ned eller lægges hen, for senere at dukke op igen og varigt saa Splid og skabe Uro inden for Tjenestemandstanden.* En frisk Vind blæser i denne Tid hen over Landet, mange Steder mærkes den som Kuling eller Storm, hvorfor man prøver at lukke Vinduerne i. Lad dette ikke ske, lad os faa frisk Luft ind ogsaa i Administrationen. En saa stor Del af den danske Tjenestemandstand har gjort sin Gerning paa god dansk Maade under Besættelsen, at den nok kan taale, at Stormen vælter nogle Træer, selv om der skulde være nogle store imellem.

Fra Grænsen

I en stadig Strøm forlader de tyske Soldater Danmark. Her ser man dem passere den dansk-tyske Grænse.

SVIGTEDE ISLAND OS?

SIGLUFJÖRD. Sildefiskeriets Hovedstad paa Islands Nordkyst.

Var det blot den overvældende Stofmængde i Festrusens Aviser, der gjorde det? Jeg erindrer nemlig kun — efter de lange Rækker af Lykønskningstelegrammer fra den frie Verden til det befriede Danmark — at have set den lakoniske Meddelelse, at ogsaa fra den islandske Regering var der modtaget Lykønskningstelegram.

Smaa Nationer som Island, Norge og Danmark har i et internationalt Samarbejde kun een Ting at haabe paa: Anerkendelsen af Retten som Grundlag for internationalt Samliv. Vi maa derfor i stort og smaat være dobbelt paa Vagt overfor Ting, der kan antaste Retten eller den forpligtende Aftale, naar der indenfor vore egne Rækker opstaar Spørgsmaal mellem Parterne. Ud fra dette Synspunkt var det forkert, at Island den 17. Maj 1941 eensidigt opsagde den dansk-islandske Forbundspagt, naar der ifølge Pagtens § 18 skulde tages Stilling til dens Opsigelse eller fortsatte Gyldighed baade i Danmark og i Island.

Det er med andre Ord ikke svært at konstatere, »at Jeppe drikker«, men der er mange, der ikke har gjort sig videre Tanker om »hvorfor«.

I Lighed med det, der skete efter Unionsopløsningen mellem Sverige og Norge i 1905, medførte Islands Frigørelse fra Danmark i 1918, at Forbindelsen mellem de to Lande blev venskabeligere og hjerteligere fra Aar til Aar, samtidig med at Island fik nærmere Forbindelse med Norge og Sverige, end det før havde haft. Men til Trods for dette venskabelige Forhold mellem Danmark og Island, har der næppe fra islandske Side hersket Tvivl om, at man efter Udgangen af

1940 — saaledes som Pagtens § 18 hjemlede det — ønskede at optage Revisionsforhandlinger.

Da Danmark d. 9. April 1940 blev okkuperet af Tyskland, kom Unionsspørgsmaalet i en ny Situation. Allerede Dagen efter, d. 10. April, vedtog Altingets forenede Kamre følgende Beslutning:

»Eftersom den opstaaede Situation gør det umuligt for Islands Konge at udøve sin kongelige Myndighed efter Konstitutionen, bestemmer Altinget, at det indtil videre betror den islandske Regering Haandhævelsen af disse Beføjelser,« og videre:

»Da Danmark paa Grund af den nu opstaaede Situation ikke paa Islands Vegne kan varetage Islands Udenrigs-anliggender i Overensstemmelse med § 7 i den dansk-islandske Forbundspagt, og ikke heller Fiskeriinspektionen efter samme Pagts § 8, bestemmer Altinget, at Island indtil videre helt og holdent overtager Haandhævelsen af disse Beføjelser.«

Den 10. Maj 1940 om Morgenen gik britiske Tropper i Land i Island — de afløstes senere, i 1941—42, af Amerikanerne.

Der forløb et Aar efter Okkupationen, og den 17. Maj 1941 vedtog Altinget, at Island skulde gøres til Republik, samtidig med at Samhørigheden med Danmark formelt skulde ophæves. Den 17. Juni, Islands nationale Festdag, valgtes til Landets første Rigsforstander, Islands tidligere Minister i København.

(Fortsættes Side 6)

ÆRESDOMSTOLE

Straffeloven er nu vedtaget, og enhver maa indrømme, at den er lige saa stram i Formuleringen, som den er hvas af Indhold. Mulighederne for lempelig Fortolkning er faa og smaa. Folkets Krav om Retfærdighed skulde saaledes i det store og hele være sket Fyldest — i det store og hele, ja men ikke fuldtud. Tilbage i os alle sidder en Uro, en nagende Anelse om, at altfor mange vil have Held til at smutte bort mellem Paragrafferne. Alle kender vi jo Personer, der under Besættelsesaarene har plettet vor nationale Værdighed om ikke ved direkte Handlinger, som de nu kan drages retsligt til Ansvar for, saa gennem de Ytringer de fremsatte, eller det Sindelag, de røbede. Det drejer sig ikke her kun om Folk, der har været Nazister, men ogsaa om dem, der ikke har været *Anti-Nazister*, og som krænkede Landsmandsskabets uskrevne Love ved Velvilje eller utidig Tolerance overfor den giftige Ondskab, der sivede ind i alle vort Samfunds Forhold.

Det er sagt saa ofte, at man ikke kan straffe et Menneske for dets politiske Mening, det er udemokratisk. I den nye Straffelov har vi da ogsaa højet os for dette demokratiske Bud og afstaaet fra Muligheden for at fælde juridisk Dom over Folk, blot fordi de var Nazister, men naar Raabet om Udrensninger nu klinger klart og taktfast fra alle Kanter, saa indbefatter det ogsaa i høj Grad disse Folk, som man ved vil søge Ly i de Hjørner, hvor den officielle Lovgivning ikke fylder ud — derfor *Æresdomstolene*, Straffelovenes Forlængelse og Supplement til Sikring af Anstændighedsfølelsens Tilfredsstillelse.

Man kan forudse, at de Mennesker, der i den kommende Tid vil blive draget til Ansvar for deres Færd under Besættelsesaarene, vil sætte alle Kræfter ind paa at beskykke og forklare, hvad de har gjort. De vil paaberaabe sig ædle Motiver, og hvor dette er vanskeligt eller umuligt, vil de unddrage sig Ansvaret ved at skubbe det en Tak eller to opad. Mange lærte jo aldrig at forstaa, at efter Tyskerne den 9. April 1940 overtog den reelle Magt her i Landet, var der kun een Myndighed, der gjaldt, og det var *Ens egen Samvittighed*. Det har været nødvendigt i disse Aar at tænke og handle selvstændigt, i Pagt med de nationale Fordringer, og de, der svigtede af Svagthed eller Dumhed, er ikke herved disculperede — de maa betale om ikke med Tab af Friheden, saa med Tab af deres Medborgeres *goodwill*.

Forhaabentlig vil det vise sig, at Mænd i høje og betroede Stillinger, der har svigtet et omfattende Ansvar overfor Samfundet, bliver dømt strengere end den lille Mand, der troede sig tvunget af økonomiske eller andre paatrængende Forhold, og som ikke repræsenterede andet end sig selv. For en Gangs Skyld skulde det gerne være besværligere at være en stor Tyv end at være en lille.

Forberedelser til Nedsættelse af Æresdomstole foregaar for Tiden indenfor talrige Organisationer, Foreninger og Firmaer. Initiativet er skiftevis udsprunget fra oven, fra Bestyrelser og Chefer og nedefra, fra menige Medlemmer og Funktionærer. Man tør vist gaa ud fra, at i de fleste Tilfælde er Kravet om Under søgelse blevet rejst fra den anklagende Side, men den eller de, der føler sig trykkede af en almindelig Mistillid, har lige saa fuld Ret til at blive rensede, som de

andre har til at fordrø Udrensning. Under alle Omstændigheder bør der selvfølgelig lægges alvorlig Vægt paa, at Initiativet til Voldgiftsrettens Nedsættelse er dikteret af væsentlige Interesser — og det er det for Eksempel ikke, hvis det drejer sig om Sladder og Bagvaskelse, der har sin Kilde i personligt Fjendskab mod de paagældende. Man maa i det hele taget regne med, at de nuværende Forhold vil blive søgt udnyttede af underlødige eller forvirrede Mennesker, som mangler Vurderingsevne, til at vælte uønskede Personer af Pinden . . .

For Reglerne, der bør følges ved Æresdomstolene, er det vanskeligt at lægge urokkelige Rammer, tit vil Dommen skulde fældes paa Grundlag af *Imponderabilia*, og Dommernes personlige Retfærdighedsfølelse vil da blive det afgørende; men man kan iøvrigt pege paa de Regler, der er fastsat i Tjenestemandsløven (omtalt andet Steds i dette Blad) som forbilledlige.

Om Følgerne af en Dom afsagt ved Æresdomstol kan man i Almindelighed sige, at de er alvorlige, forsaavidt som man maa regne med, at de paagældende, hvis de kendes skyldige, ekskluderes eller afskediges. Konsekvensen nærmer sig det katastrofale i det Tilfælde, hvor Eksklusionen er ensbetydende med Tab af Næringsret. Man maa gøre sig klart, at denne Straf er saa haard, at den kun bør ramme dem, hvis Forseelser er af saa grov Art, at de er paa Nippet til at vippe ind under Straffeloven.

Æresdomstolen er et magtfuldt Instrument til Skabelsen af de sunde Forhold, vi længes efter — men de opstaar kun, hvis man ved disse Retter formaar at forlene det varsomme med det ubøjelige.

SVIGTEDE ISLAND OS? (Fortsat fra Side 5).

Det er vel sandsynligt, at flere Grunde har været medvirkende til denne Afgørelse, men da een af dem maaske snarere skal søges her paa Stedet end i Island, skal jeg tillade mig at fremhæve den.

Man vil da først spørge, hvorledes saa Danmarks Ansigt ud set fra Island, og dernæst hvorledes saa i det hele den udenrigspolitiske Situation ud?

Danmark var besat af Tyskerne og besad en officiel Regering, der samarbejdede med dem — Motiverne uomtalte — og fulgte en udenrigspolitisk Linie, der fra 9. April pegede mod »Neuropa«; Island selv var besat af de allierede og havde fra 10. April taget sin Udenrigspolitik i egen Haand og nærrede — trods Okkupationen — Haabet om en allieret Sejr. Skulde da Island under disse Forhold afvente Krigs afslutningen for at kunne opfylde sine formelle Forpligtelser overfor en af Tysklands besejrede Vasaller, og saaledes eventuelt risikere at kaste skævt Lys over sin Færd i Forhold til de allierede Nationer? Havde Danmark fra Begyndelsen valgt Norges Vej, havde vor Situation dengang været en anden, og Islands Valg maaske ogsaa. Hvor kunde Island dengang vide noget om det af vore egne officielle Myndigheder forfulgte Modstandens Danmark, hvor kunde de tænke sig, at en 29. August maatte komme?

Selvom man endnu i Dag kun kan anstille Gisninger, kan man i hvert Fald sige, at det Danmark, Island sagde Farvel i Foraaret 1941, var det Danmark, der en Maaned senere i Strid med sin egen Grundlov forbød eet af sine politiske Partier og paa tysk Forlangende fængslede dets Medlemmer, og det Danmark, der tiltraadte Antikominternpagten i November. Ogsaa vi har vendt dette Danmark Ryggen, lad os derfor ikke gaa i Rette med Island, fordi de gjorde det, før vi selv, men lad os hefte os ved de Ord, der, foruden at de indleddes med en Hyldest til den danske Konge, allerede den 17. Juni 1941 indeholdt følgende Ønsker for Islands Fremtid: En Solidaritetserklæring til Danskerne og de øvrige nordiske Folk og et Ønske om at faa Lov til at tilhøre »den Kreds af øvrige demokratiske Folk, der baserer deres Liv, deres Fremtid og deres indbyrdes Forbindelser paa Rettens Grund og paa gensidig Respekt for hinandens Ret og Ordholdenhed.«

Der er med andre Ord ingen Grund til at tro, at de Idealer, vi har kæmpet for i disse Aar, skulde værdsættes mindre højt i Island end i Danmark, og der er heller ikke Basis for at antage, at det Venskab, der udvikledes mellem det danske og det islandske Folk i Aarene frem til Krigen ikke fortsat skulde kunne leve — og øges.

Arne Noe-Nygaard.

Af Formanden for Murerarbejds-mændenes Fagforening i Aarhus, Chr. Christiansen, Medlem af Dansk Arbejdsmandsforbunds Hovedbestyrelse og »Frit Danmark«s Hovedledelse.

Vort Land er befriet. Det danske Folk er atter et frit Folk, hvor ingen læn-gere behøver at dølgge Aasyn og Navn. Nu gaar vi atter fremad i Lyset og frem-sætter aabent vor Mening om Forhol-

uden dem, der har deres Rod i Arbejder-klassen og stadig har bevaret deres Nummer i Rækkerne.

Det stærke Ønske om Samling af Ar-bejderne, der nu gaar over Landene, er et glædeligt Tidens Tegn, som i sig bæ-rer Beviset for, at der ogsaa gennem ondt kan fremstaa noget godt. Vi har set dette Ønske om Samling baaret frem i mange Lande, og vi har nu af vore

det Vidnesbyrd, at bedre Kampfæller kunde ingen Mand ønske sig. De dan-ske Kommuniste er heller ikke vendt tilbage som hadfyldte Hævnerne, men de erkender ærligt, at de har draget en Lære af de onde Aar. De ønsker ikke at rive noget ned, men at yde deres kraf-tigste Medvirken til vort Lands Gen-opbyggelse og det danske Folks virke-lige politiske og sociale Befrielse. Dan-

KUN EET ARBEJDERPARTI I DANMARK

dene og vore Ønsker til Fremtiden. Mange Tusind Danske har i Befrielses-kampen haft deres store Oplevelser for hele Livet, Oplevelser, de trods alt nø-digt vilde have været foruden, og som for altid har sat sit Præg i Sind og i Tanke.

Vi har sikkert alle, saavel aktive som passive, draget en og anden Lære af Besættelsestiden. Det er maaske naturligt, og af Forudsætningerne bestemt, om de Følgeslutninger, vi nu drager, er noget forskellige, men om eet kan vi sikkert være enige, nemlig om, at det er hele det store Flertal af Danmarks Befolkning, der i Enighed og Begejstring har ført vor Sag til endelig Sejr. Derfor virker de sidste Dages Avisskriverier og Rivalisering om Helteglorien saa uendelig malplaceret og smagløs. Den rigtige Frihedskæmper har aldrig anglet efter Ros og Ære!

I Dag er Kampen overstaet, den Kamp, der kun er vundet gennem Enighed og Sammenhold. Men nye Kampe ligger foran os. Ingen af os ønsker at vende tilbage til Førkrigstidens blodfat-tige og negative Politik, og derfor maa vi stadig være aarvaagne og aktive. En Række Opgaver venter paa at blive løst, Opgaver, der maa og skal løses, og løses i Samdrægtighed af et enigt Folk.

Men den danske Arbejderklasse har desforuden sine egne Opgaver, som kun kan løses af Arbejderne selv. Arbejderne er altid glade for Forstaaelse og Sympati fra andre Befolkningslag, men de ved, at ingen kan tilfulde forstaa Arbejderbefolkningens Ønsker og Maal

Brødre i Norge faaet det bragt lige til vor Dørtærskel. Men heller ikke her hjemme staar vi fremmede overfor det. Kravet om Samling af danske Arbejdere er ofte fremsat i lukkede Møder og i illegale Skrifter i Besættelsestiden, og dette Krav har i Trængselsaarene trængt dybt ind i danske Arbejderes Sjæl og Tanke.

Tiden er nu inde til Felttoget for danske Arbejderes faglige og politiske Enhed, og adskillige Underafdelinger har allerede sat sig i Bevægelse. Dette har saaledes fundet Sted i Aalborg og Aarhus, hvor de første Fremstød har ført til overvældende Sejr. Ogsaa Frihedsraadets store Møde i København Pinse-dag, hvor praktisk talt alle københavnske Arbejdere var mødt op, kan tages til Indtægt for Samlingstanken. Men dette er kun Begyndelsen. I alle Byer og Landsbyer Landet over, maa vore Meningsfæller nu straks slutte op. Nu er Spørgsmaalet ikke Kommunist eller Socialdemokrat, aktiv Modstandsmand eller passiv sympatiserende, vi kender kun een Modstander: de fjendtligt sindede. Ogsaa de allersidste forsigtige i vore Rækker maa nu tage klar Stilling, om de vil være med os eller imod os. Alt andet maa vige for Kravet om Samling og Gennemførelse af Arbejdernes Enhed i dette vort Land.

Vi Socialdemokrater, der har haft den lykkelige Oplevelse i al Beskedenhed at være med i Befrielseskampen, og der-igennem har været i nærmere Berøring med flere kommunistiske Kammerater og deres Ledere, kan alle som een afgive

marks kommunistiske Parti gaar helt og fuldt ind for et ærligt og sundt De-mokrati.

For os, der har erkendt, at skal der op-naas virkelige og varige Goder for Ar-bejderne, maa de faglige og politiske Bevægelser bringes i den nøjeste Kon-takt og bringes til at gaa i Trit med det arbejdende Folk, kan der kun gives een Vej, der kan bringe os frem til Maalet, og det er Enigheden og Sammenholdet i egne Rækker. Erkendelsen heraf har maaske endnu ikke helt naaet Toppen af Arbejderbevægelsens øverste valgte Tillidsmænd, men det er vor Pligt, som tror paa Sagen og stadig har Idealerne i Behold, at stille dem Ansigt til An-sigt med dette vort Ønske og Krav.

Der maa straks fanges an. Enhedstan-ken maa sættes paa Dagsordenen i alle Fagforeningsbestyrelser og derefter bringes videre til alle Fællesorganisa-tioner, Hovedbestyrelser og Partifor-eninger.

Man maa haabe, at De samvirkende Fagforbund vil følge Eksemplet fra den norske Landsorganisation, og under alle Omstændigheder vil der blive sørget for, at der paa Dansk Arbejdsmandsfor-bunds førstkommende Hovedbestyrel-sesmøde vil ligge et reelt Forslag paa Bordet angaaende Arbejderklassens En-hed. Det vilde være et glædeligt Frem-skridt, om det samme blev Tilfældet i andre Forbund.

Signalet er givet. Frem til aktiv Ind-sats for Arbejdernes Enhed!

Parolen er: Eet Arbejderparti i Dan-mark.

SAADAN VAR DE

Ellen løb fra Gestapo

Der er mange Grunde til, at Ellen er beundret og elsket af sine Kammerater, først og fremmest hendes Dygtighed og Præcision i det illegale Arbejde, dernæst hendes Uselvvikighed og Offervillighed og sidst, men ikke mindst det udefinérbare, hendes *Væsen*, der baade er beskædent og myndigt . . . Ellen blev vakt til illegal Virksomhed under Jødeforfølgelserne i Oktober 43, da Hospitalet igennem et Par Uger var Flygtningecentral og et af Udsikningscentrene. Dengang sov Ellen ikke gennem fem Døgn. Mange af dem, der dengang af humanistiske Grunde ydede Støtte, da det gjaldt om at faa Jøderne ud af Landet, gled derefter atter tilbage i den borgerlige Tilværelse, hvorfra de var dukket frem, men saadan gik det ikke med Ellen; det humanistiske Hjælpearbejde havde fanget hende, men Modstandsbevægelsen holdt hende fast. Paa Bispebjerg fortsatte man sin »lovløse« Virksomhed med at indlægge Sabotører og andre, der var kommet til Skade i Kamp med Tyskerne. Mar forfattede de utroligste Journaler, for at dække over Tilfældets specielle Art, f. Eks. skrev man om en Mand, der var blevet skudt gennem Lever, Lunge og Nyrer og i det hele var slemt tilredt, at han var faldet ned fra et Bord, medens han havde slaaet Billeder op, og i Faldet havde stødt sig paa en Glasskaal! Enhver, der kom ind med Skudskaar i Ekstremiteterne, havde naturligvis brækket Arm eller Ben.

Hjælp til saarede Sabotører.

Men ogsaa udenfor Hospitalet var der Brug for Læger og Sygeplejersker; paa alle Tider af Døgnet var Hospitalets Læger parate til at smide sig i en Bil og fare afsted for at bringe Hjælp til en blødende Sabotør, og Ellen tog med, saa tit det var hende muligt at faa Tid for den ansvarsfulde Gerning, hun skulde passe paa Hospitalet. Som Ugerne gik, lærte hun flere og flere Mennesker at kende i den illegale Verden, og flere og flere havde Brug for hendes Hjælp. Hun blev efterhaanden den, der holdt Forbindelsen mellem en af vore største og sikreste Sverigeruter og »Kunderne«, der skulde skaffes afsted; hun havde som Medlem af en *Frit Danmark*-Gruppe en Del at skaffe med Bladets Ekspedition, hun var foruden ogsaa med til at duplikere det, og foruden dette var hun Gruppens Forsyningsminister, der skaffede Drengene alt, hvad de behøvede ligefra Revolvere til Lejligheder og nye Sokker. Naar Ellen kom ud fra en

Formiddag paa Operationstuen, stod der i Reglen fem, seks Mennesker og ventede paa hende. Selvom hendes Arbejdsevne var usædvanlig stor, blev Ellen dog hen paa Sommeren klar over, at hun ikke i det lange Løb kunde overkomme baade Hospitalsarbejdet og det illegale Arbejde, og det lykkedes hende at faa Orlov, saa hun helt kunde hellige sig sine talrige »lyssky« Hverv.

Citronen skød øjeblikkeligt.

I nogle Maaneder arbejdede Ellen trygt og uforstyrret, indtil det i Midten af Oktober 44 gik galt. Jørgen, den berømte *Citron*, var blevet saaret og laa syg i Strøm-Teisens Villa i Jægersborg. Ellen havde plejet ham, og nu da han var ved at komme sig, modtog hun hans Sager og tog regelmæssigt ud og saa til ham. Den 14. Oktober, en af de sorte Datoer i den illegale Kamps Historie, hvor en Række af Frihedsbevægelsens ledende Mænd blev arresteret, besøgte Ellen Jørgen, og de blev enige om, at hun skulde blive der om Natten, fordi Strøm-Teisen var nødt til at tage ind til Byen for at hjælpe med til at advare de Kammerater, der var kommet i Fare ved Arrestationerne. Jørgen og Ellen havde en hyggelig Aften, han viste hende hele Arsenalen, hvoriblandt ogsaa var nogle af *Flammes* fineste Vaaben. Sent paa Aftenen ringede Strøm-Teisen og sagde, at nu kom han snart hjem. Kl. 0.30 bankede det paa Døren, Ellen gik ud og spurgte, hvem det var. Der blev svaret, at det var Strøm-Teisen. Hun lukkede op og fik en Maskinpistol for Brystet. Hvem der opholdt sig i Huset? Hun svarede, at hun var alene. Det var umuligt i saa stort et Hus (!) erklærede de. Da de nærmede sig Døren til Stuen, hvor Jørgen var, skød han og saarede en Mand i Armen.

Soveværelset stod i Flamme.

Ude af sig selv af Raseri skreg de til Ellen, hvem den Mand var. Hun sagde, det var hendes Kæreste — ingen af Gestapomændene havde paa dens Tidspunkt Anelse om, at det var den berømte og haardt eftersøgte *Citron*, de stod overfor. De vilde have at vide, om der var flere i Huset, og Ellen ilede med at tilstaa, at der var en anden i Kælderen og en tredie paa Loftet, for paa den Maade at sprede deres Opmærksomhed og gøre dem utrygge. Det lykkedes ogsaa, de blev klare over, at de maatte have For-

stærkning, og alle undtagen een Mand styrtede afsted for at hente Hjælp. Den ene Mand holdt Ellen op ude i Entréen. Netop da smed Jørgen en Haandbombe fra Paaklædningsværelset ind i Soveværelset, og det lykkedes ham at lave en saadan Panik, at Soldaten, der passede paa Ellen, fór ind for at se, hvad der var i Vejen — i den Brøkdæl af et Minut, han var væk, styrtede Ellen ned ad de syv olte Trappetrin til Haven og forsvandt. Det sidste hun hørte var Skuddene fra Jørgens Maskinpistol, det sidste hun saa, var at Soveværelset stod i Flamme.

Ingen vilde hjælpe hende.

Ellen skjulte sig først bag en Busk, saa styrtede hun afsted, forcerede Gærder og Hække og Pigtraadshegn. Imidlertid var der blevet Liv rundt om i Kvarteret, hvor man var blevet vækket af Støjen og nu søgte at finde ud af, hvad det var, der foregik. Fem forskellige Steder ringede Ellen paa og prøvede paa at skaffe sig Husly, men hvert Sted blev hun afvist, de kunde jo ikke vide, om hun var Stikker, der kunde blive Husundersøgelse o. s. v. o. s. v. Det sjette Sted lukkede en bleg og rystende Mand Døren op; der var dog ikke Tale om, at han turde lade hende komme ind, men han lod sig overtale til at laane hende en Frakke og nogle Penge. Saa stod Ellen igen ude paa en eller anden Vej og opdagede pludseligt, at hun var rendt i en Rundkreds og var kommet i betænkelig Nærhed af Strøm-Teisens Hus: en halv Snes Meter fra hende, blev en forbipasserende Mand holdt op af en Gestapo.

Tilskuer til Kampen.

Hun skyndte sig at vende om, og da der i det samme blev aabnet et Vindu i det nærmeste Hus, raabte hun dæmpet: Maa jeg komme op til Dem? Og for første Gang i denne uhyggelige Nat, mødte Ellen den Gæstfrihed, hun saa haardt trængte til. Hun kom op til nogle fattige Mennesker i en fattig Stue, hvor man ikke vidste alt det gode, man skulde gøre hende. Fra Vinduerne her fulgte hun Dramaet i Strøm-Teisens Hus, hvorfra Jørgens Maskingevær knaldede gennem tre Timer.

Ved Sekstiden om Morgenen, da Huset kun var en rygende Ruinhob, listede hun sig ned til Gentoft Station og fik derfra en Bil hjem.

Ellen fortsatte sit Arbejde, som om intet var hændt. Gestapo havde i Villaen fundet hendes Taske, der foruden fire falske Legitimationskort tillige indeholdt hendes Kontomærke til Magasin du Nord. Man kendte altsaa hendes Identitet og eftersøgte hende siden efter bedste Evne. Men Ellen blev aldrig fundet.

Rong.

Kjeld Abell og Erik Tuxen drøfter i Stockholm Indspilningen af Frihedssangen.

FRIHEDSSANGENS HISTORIE

»Danmarks Frihedssang« er blevet den store Sukces. Alle kender Melodien, og Sangen er blevet sunget overalt siden Befrielsen. Og dens Sukces ligger væsentligt i, at det ikke var en Sang, som først kom frem efter Befrielsen, men at den allerede var kendt paa Forhaand. Der kan være Grund til for »Frit Danmark«, som først udsendte Frihedssangen, at berette dens Historie.

Forfatteren Kjeld Abell og Pianisten Ole Willumsen blev i Begyndelsen af Februar i Aar enige om, at hvis det kæmpende Danmark fik en Sang, der gav Udtryk for Landets Vilje til Kamp, vilde den kunne være til Nytte ved at understøtte Danskernes Følelse af Samhørighed i en afgørende Situation.

De henvendte sig derfor til Komponisten Knudåge Riisager og, efter Samraad med Dr. phil. Frederik Schyberg, til Forfatteren Sven Møller Kristensen, som begge begejstret gik til Arbejdet — uden gensidig at vide, hvem den anden var. Det fik de først at vide efter Kapitulationen.

For at Sangen kunde blive kendt saa hurtigt som muligt, var det formaals-tjenligt, at Folk baade hørte den og selv fik Lejlighed til at spille den. Man besluttede derfor at henvende sig til »Frit Danmark« om en illegal Udsendelse af Tekst og Noder, samtidig med

at man vilde formaa BBC og Radiotjänst til at spille en Grammofonplade af Sangen.

Ude hos Knud Hegermann-Lindencrone indspillede Sangeren Kaj Andersen og Ole Willumsen Lakplader til Udlandets Radioer, og da Mogens Wieth kort Tid derefter maatte rejse til Sverige, tog han disse Plader med. Pla-

den til BBC er afsendt fra Stockholm, men siden har man ikke hørt noget til den. — Det var i og for sig beklageligt, for det havde givet en ekstra Stemning over Sangen, hvis Lytterne først havde hørt den i en »underjordisk« Optagelse. Da Udsendelsen af Sangen fra BBC stadig udeblev, rejste Kjeld Abell illegalt til Stockholm, hvor han ved Erik Tuxens og Radiotjänst's Hjælp fik improviseret den Plade, som Lytterne kender. Den kunde jo derovre laves med Orkester og er derfor mere pompøs, men savner til Gengæld den oprindelige Plades primitive illegale Charme.

Samtidig forberedtes »Frit Danmark«s Udsendelse af Sangen. Kjeld Abell, Ole Willumsen og Kaj Andersen kom til Stede ved et Møde i »Frit Danmark«s Hovedledelse den 28. Februar, og Kaj Andersen sang Sangen saadan, at enhver Skepsis straks forstummede, hvorefter »Frit Danmark« udsendte Sangen sammen med det ordinære Martsnummer i et Oplag paa 140.000 Eksemplarer.

I BBC's danske Udsendelse fik Frihedssangen Premiere den 6. April i Aar, og i svensk Radio den 9. April. Den 4. Maj spillede »Danmarks Frihedssang« for første Gang over København-Kalundborg. Ved saa at sige samtlige frie Folkemøder efter Besættelsens Ophør er Frihedssangen blevet sunget.

Ved det kgl. Teaters Festforestilling for Modstandsbevægelsen Søndag den 3. Juni var Frihedssangen aftrykt i Programmet, og den blev efter Teaterchefens Tale sunget af hele Forsamlingen som en Hyldest til Modstandsbevægelsen. br.

Koncertsanger Jacobsen indsynger i Stockholm Danmarks Frihedssang paa Plade.

Af Besættelsestidens Historie:

EN SUSPENSION OG EN AFSKEDIGELSE

Det var kun faa danske Tjenestemænd, som efter Besættelsen blev tvunget bort fra deres Stillinger, og det drejede sig inden den 29. August 1943 paa én Undtagelse nær udelukkende om Lærere indenfor den højere Skole.

Timelærer, cand. mag. *Folmer Jensen* blev den 21. Maj suspenderet fra sin Stilling ved Sct. Jørgens Gymnasium efter Ordre fra Undervisningsministeriet, der samtidig stillede ham i Udsigt, at han kunde blive forfijttet til en anden Skole, og han tiltraadte atter sin Stilling ved Sct. Jørgens Gymnasium den 15. August 1941. Det var en mindre Sag, hvis Kerne var, at *Folmer Jensen* demonstrativt havde iturevet en Billet til den tyske Udstilling »Liv og Lærdom«, og Sagen har kun sin Interesse, fordi Kontorchef *Peschardt* fra Udenrigsministeriet i sin Egenskab af Medlem af Forældrerådet havde meddelt Rektor, at han som Embedsmand i Udenrigsministeriet maatte overveje, om det ikke var hans Pligt at lade en Meddelelse om det passerede gaa videre til sine Foresatte! Kontorchef *Peschardt* er nu suspenderet.

Lektor *Adler Lund*, Sønderborg, blev efter Ordre fra Undervisningsministeriet forflyttet fra Sønderborg til Roskilde Katedralskole fra 1. Oktober 1941, efter at Politimesteren i Sønderborg i en Indberetning havde skrevet, at *Adler Lund* drev »en særdeles yderliggaaende tysk fjendtlig Agitation, der nærmest søgtes baseret paa et historisk Grundlag«. Efter et Møde mellem Politimesteren og Lektor *Adler Lund* var der imidlertid faldet Ro over Sagen, men nu greb den danske Gesandt i Berlin, Minister *Mohr*, ind og sendte Departementschef *Graae* følgende Skrivelse:

»Kære Departementschef *Graae*

Under Henvisning til vor Samtale forleden om Forflytning af Lektor *Adler Lund* i Sønderborg tillader jeg mig vedlagt at fremsende en Notits med Bilag, som vi har modtaget fra den tyske Gesandt, efter at jeg som aftalt havde meddelt denne, at der vanskeligt kunde foretages Skridt mod Lektoren, med mindre der her kunde benyttes noget af det Materiale, der dengang underhaanden var tilstillet mig til Orientering. Gesandten forstod dette, og Resultatet er altsaa blevet Notitsen med nogle af de mere graverende Eksempler.

Deres hengivne O. C. *Mohr*.«

Vedlagt fulgte saa de fra *Renthe-Fink* sendte Oplysninger om Ytringer, som *Adler Lund* skulde have ladet falde i Klasserne. Oplysningerne mentes at stamme fra en nazistisk Elev, der tidligere havde gjort sig uheldigt bemærket i Skolen.

Den 10. Oktober 1942 blev *Adler Lund* suspenderet fra sin Stilling ved Roskilde Katedralskole, da der var rejst Sag imod ham paa Grund af hans tysk fjendtlige Artikler i »*Ungdom og Idræt*«. Dommen kom

til at lyde paa 4 Maaneders Hæfte, og den 15. August 1943 indtraadte *Adler Lund* paa ny i sin Stilling ved Roskilde Katedralskole.

Amtslæge *H. Bendix-Poulsen*, Aalborg, blev efter tysk Krav, fremsat gennem Udenrigsministeriet, suspenderet den 1. December 1942. Aarsagen til denne Suspension maa, efter hvad der er oplyst, tilskrives, dels at Amtslægen i en Aarsberetning — i øvrigt ukommenteret — havde paapeget en stærk Stigning i Antallet af Kønssygdomme efter Besættelsens Indtræden, dels at det fra tysk Side hævdedes, at det var Amtslægens Skyld, at tyske saarede fra et strandet Skib paa Hals Barre ikke omgaaende kom under Lægebehandling.

Der er imidlertid to Sager fra denne Periode, som indeholder Momenter af ganske særlig Interesse, og som vi finder Anledning til at behandle noget mere indgaaende. Det drejer sig om Suspensionen af Rektor *Kjeld Galster*, Aalborg Katedralskole, og Afskedigelsen af Lektor, dr. phil. *Vilhelm la Cour*, Birkerød.

Rektor Galsters Suspension.

Den 2. Maj 1942 lod Undervisningsministeriet, efter Henvendelse fra den tyske Gesandt *Renthe-Fink*, Rektor *Galster* fra træde Ledelsen af Aalborg Katedralskole. Senere blev det meddelt Rektor *Galster*, at han skulde tage Ophold uden for Aalborg, og det henstilledes ved en bestemt Lejlighed til ham ikke at tale ved offentlige Møder. Rektor *Galster* tog siden Ophold i København, men lod sin Familie blive boende i Aalborg.

Om Rektor *Galsters* Suspension kan oplyses følgende:

Den 10. Maj 1942 rejste Undervisningsinspektør *Højberg-Christensen* med en Sekretær fra Undervisningsministeriet til Aalborg for at foretage en Undersøgelse af Forholdene paa Katedralskolen i Forbindelse med Sagen mod Drengene, der var Medlemmer af »Churchill-Klubben«, der havde foretaget en Række Sabotagehandling,

Den 11. og 13. Maj fandt der et Møde Sted paa Politimesterens Kontor mellem Undervisningsinspektøren og hans Sekretær, Politimesteren, Politifuldmægtigen, den tyske Konsul *Brandtner* og Repræsentanter for den tyske Værnemagt, blandt hvilke den sydslesvigske Hauptmann *Thyssen* gjorde sig særlig bemærket ved sit fantastiske Danskerhad.

Værnemagtens Repræsentanter og Konsul *Brandtner* klagede over Aanden paa Katedralskolen, for hvilken Rektor og Lærere maatte være ansvarlige, og som havde sin væsentlige Andel i, at en enkelt af Eleverne havde deltaget i alvorlige Sabotagehandling rettet mod Værnemagten. Det bebrejdedes tillige Rektor, at han havde vist sit tysk fjendtlige Sindelag overfor Soldater, der var indkvarterede paa Skolen. Blandt de øvrige Anklager mod Rektor *Galster* var følgende:

at han ikke havde forhindret, at *Vilh. la Cour* havde talt ved et Elevforeningsmøde den 27. Januar 1942. Dette Møde fandt Sted, medens Rektor var bortrejst, og blev afholdt i et Lokale ude i Byen.

at Rektor den 11. Juni 1940 ifølge Udsagn fra en Aalborg Borger, der ønskede at være anonym, havde udtalt over for Eleverne, at det var under en Danskers Værdighed at snakke med Tyskerne.

at Rektor maatte formodes at være Forfatteren til en Artikel i »Frit Danmark«, der var underskrevet »Saxo«. Da Aalborg Katedralskole ligger i Saxogade, mente Hauptmann *Thyssen*, at der maatte være en Sammenhæng. (Af Forhandlingerne fremgik tydeligt, at *Thyssen* ikke anede Eksistensen af en vis Historiker ved Navn *Saxo Grammaticus*).

Inden Undervisningsministeren havde læst Undervisningsinspektørens udførlige Rapport, der er dateret 19. Maj 1942, henvendte *Renthe-Fink* sig imidlertid til Direktør *Svenningsen* og krævede i Henhold til bestemte Instruktioner fra Berlin Rektor *Galsters* øjeblikkelige Suspension. Den 20. Maj lod saa — som ovenfor nævnt — Undervisningsministeriet Rektor *Galster* fra træde Ledelsen af Skolen. Bag Værnemagtens uforsønlige Holding overfor Rektor *Galster* mente Politimesteren i sin maanedlige Indberetning til Udenrigsministeriet af 3. Juni 1942 at spore den danske Kommunaldirektør *Thomsen*, der havde megen Omgang med Hauptmann *Thyssen*, og hvis Søn havde været Medlem af Churchill-Klubben.

Afskedigelsen af Dr. Vilh. la Cour.

Dr. phil. *la Cour*, der er Lektor i Birkerød, fik Orlov fra sin Lektorvirksomhed (med fri Vikar) til historisk-videnskabelige Studier i Skoleaarene 1940—41 og 1941—42.

Rektor *Kjeld Galster*.

Ved Københavns Byrets Dom af 21. Juli 1941 blev Dr. la Cour straffet med Hæfte i 80 Dage paa Grund af national Virksomhed.

Denne Dom paavirkede ikke hans Orlov eller den Ordning, der var truffet for ham, hvorefter Statskassen betalte hans Vikar.

Dr. la Cour fortsatte imidlertid uførtredent med i Tale og Skrift at virke, som han selv ansaa det for rigtigt og forsvarligt. Dette medførte en Henvendelse fra den daværende Udenrigsminister Erik Scavenius til Justitsminister Thune Jacobsen, i en Skrivelse, som ikke er uden Interesse til Belysning af Scavenius' Psykologi. Brevet har følgende Ordlyd:

Udenrigsministeriet
Kbhvn., d. 27. April 1942.

P. J. I. Journal
Nr. 84 G 5/116.

Som det vil være Justitsministeriet bekendt, har Forfatteren, Dr. Vilhelm la Cours publicistiske Virksomhed i Tiden siden Besættelsen til Stadighed været af en fra dansk Synspunkt særdeles betænkelig Karakter. Hr. la Cour har bl. a. udgivet forskellige Pjecer med utilsløret og skarp tyskfyndtlig Tendens. Et Par af disse Pjecer har — efter fremkommet Paa-krav fra det tyske Gesandtskabs Side — maattet beslaglægges, og en af dem gav for et halvt Aarstid siden Anledning til en Fængselsdom paa 80 Dage. Saavel ved denne Forfattervirksomhed som ved sin Foretagsvirksomhed har Dr. la Cour i meget høj Grad bidraget til at skabe Vanskeligheder i Forhold til den tyske Besættelsesmagt. Baade har den virket til at skabe en Stemning i Kredse af Befolkningen, der ikke var i Overensstemmelse med hele den trufne Ordning, hvorefter man fra dansk Side loyalt accepterede Besættelsens Vilkaar, og den har i Forhold til de tyske Myndigheder til Stadighed fremkaldt Vanskeligheder og delvis meget alvorlige Klager. Over for Udenrigsministeriets Pressebureau har saaledes det tyske Gesandtskabs Presseattaché gentagne Gange med yderste Skarphed beklaget sig over Hr. la Cours Virksomhed og dels krævet effektive Foranstaltninger truffet over for det ene eller det andet Udslag af den, dels ogsaa givet Udtryk for, at man i givet Fald selv fra tysk Side vilde drage alvorlige Konsekvenser over for Hr. la Cour, for saa vidt han fortsatte sin Virksomhed. Tilsvarende Udtalelser er med megen Vægt blevet fremsat af den tyske Gesandt over for Udenrigsministeren.

Paa Foranledning af disse Klager har Udenrigsministeriet udover den Advarsel, som Beslaglæggelsen af et Par af Pjecerne i sig selv betød, under Forhandlinger med Hr. la Cour forsøgt at bevæge ham til i sin publicistiske Virksomhed at give Afkald paa den tyskfyndtlig Tendens. Man har fremhævet over for ham, dels at hans Virksomhed voldte store Vanskeligheder i Forholdet til de tyske Myndigheder og indeholdt en stadig Fare for Reaktionen, som muligt kunde blive af vidtrækkende Karakter og ogsaa sætte andre Interesser end hans personlige paa Spil. Endvidere har man peget paa den meget betydelige Risiko for ham selv, som en Fortsættelse af denne Virksomhed betød. Hr. la Cour har stillet sig fuldstændig afvisende over for de Synspunkter, der saaledes blev fremført over for ham, og kategorisk afslaaet at tage noget Hensyn til dem, idet han erklærede, at han ansaa det for sin Pligt over for sin Samvittighed at fortsætte.

Det maa saaledes anses for at være klart, at der hos Dr. la Cour er Tale om

en fast Beslutning om ikke at ville bøje sig for de almindelige Retningslinjer, der er fastlagt mellem den danske Regering og den tyske Besættelsesmagt, og at det i denne Henseende ingen Betydning har for ham, om han ved sin Virksomhed foruden sig selv udsætter hele den trufne Ordning eller Omraader af den, f. Eks. vedrørende Pressens Virksomhed eller Forfattervirksomheden her i Landet, for selv den største Risiko.

Dr. la Cour har efter Udenrigsministeriets Formening mere end nogen anden dansk Publicist vanskeliggjort Regeringen dens Bestræbelser for at gennemføre den Linje, som blev fastlagt ved Beslutningerne den 9. April 1940.

Justitsministeriet. Erik Scavenius.

Denne Skrivelse fra Scavenius til Justitsministeriet kom umiddelbart før den nye Sag mod Dr. la Cour, hvorefter han ved Københavns Byrets Dom af 12. Maj 1942 paa Grund af sin nationale Virksomhed idømtes Hæfte i 4 Maaneder. — Heller ikke denne Dom paavirkede Undervisningsministeriets Stilling til Dr. la Cours Tjenestemandsforhold, herunder hans Orlovsforhold. — Dommen appelleredes imidlertid til Højesteret, og efter nogle Møder i Begyndelsen af Juni 1942 mellem den daværende Statsminister Buhl, Justitsminister Thune Jacobsen og Højesteretspræsident blev la Cour afskediget 16. Juni 1942.

Brevet fra Højesteretspræsidenten.

I Undervisningsministeriets Sag angaaende Dr. la Cours Afskedigelse (Journal Nr. 283/42) findes følgende Akter:

En Afskrift taget i Undervisningsministeriet af et Brev af 2. Juni 1942 fra Højesterets Præsident Troels G. Jørgensen til Justitsministeren lyder saaledes:

»Kære Hr. Justitsminister.

Jeg har overfor Rigsadvokaten holdt paa og faaet vedtaget, at Sagen mod den fængslede Lektor la Cour behandles i denne Maaned, formentlig dog først noget over Midten af denne. Afskedigelsen foreligger jo endnu ikke. Forsaa vidt dette skulde staa i Forbindelse med Tvivl vedrørende Pensionsspørgsmaalet, der kunde tænkes sat i Afhængighed af Højesteretsdommens Udfald, forekommer det mig intet at være til Hinder for at foretage Afskedigelsen straks med Udskydelse af Pensionsspørgsmalets Afgørelse, til Dommen foreligger.

Som jeg allerede tidligere har antydnet, tror jeg, at det af Administrationen indtagne Standpunkt til Afskedigelsen vil kunne faa en — maaske betydelig — Indflydelse paa Bedømmelsen af la Cours Forhold, og uden Hensyn til, hvad Grunden til Administrationens Passivitet kan være, vil Retten være henvist til at holde sig til det Faktum, om Skolemyndighederne har reageret eller ikke har reageret overfor hans Virksomhed.

Med venlig Hilsen

Deres hengivne
(sign.) Troels G. Jørgensen.«

Troels G. Jørgensens store Iver.

Endvidere foreligger i Sagen et Referat af 13. Juni 1942 af den Fuldmægtig, der behandlede Sagen i Undervisningsministeriet:

»Departementschef Kofoed anmodede mig i Gaar i Ministerens og Departementschefens Forfald om at komme over til ham, for at han derved kunde gøre Ministeriet

Dr. phil. Vilh. la Cour.

bekendt med Resultatet af en Forhandling i Gaar mellem Statsministeren, Justitsministeren og Højesterets Præsident angaaende la Cour.

Højesteretspræsidenten har i Gaar atter gentaget sin Henstilling om, at la Cour afskediges, inden Sagen kommer til Paadømmelse i Højesteret, og han vil med dette for Øje sørge for, at Sagen, der er berammet til paa Torsdag, først kommer for Tirsdag 8 Dage, saaledes at der kan hengaa et længere Tidsrum mellem Afskedigelsen og Dommen.

Præsidenten motiverer sin Henstilling ved Ønsket om større Harmoni mellem Administrationens, Anklagemyndighedens og Domstolens Forhold til la Cour og finder, at Højesteret kommer i en vanskelig Stilling, naar Administrationen vedblivende forholder sig passiv.

Præsidenten har endvidere oplyst, at der ikke vil kunne ventes en Lempelse af Dommen.

For denne gentagne Henstilling har Statsministeren og Justitsministeren bøjet sig, og der foreligger derfor en enig Henstilling fra Statsministeren, Justitsministeren og Højesterets Præsident om, at la Cour afskediges straks uden Varsel.

Grundlaget for Afskedigelsen maa være Tjenestemandslovens Pgf. 61, saaledes at der tages Forbehold med Hensyn til Forslag overfor Bevillingsmyndighederne med Hensyn til Pension og dennes Størrelse.

Afskedigelsen ønskes offentliggjort Tirsdag (efter Højesteretspræsidentens Ønske), og Forestilling maa derfor gaa til Kongen i Dag.«

Undervisningsministerens Resolution 13/6 1942 lød:

»Afsked efter Tjenestemandslovens Pgf. 18, jfr. Pgf. 61, under Hensyn til Dommene.«

Undervisningsministeriets Forestilling, der alene bygger paa de to Byretsdomme, idet Undervisningsministeriet synes at have indtaget en meget passiv Holdning i denne Sag, afgik til Kongen 15/6 1942. Kongen resolverede Afskedigelsen den 16. Juni 1942.

— Den 16. Juni 1942 sendtes der Bud til Vestre Fængsel med en Meddelelse om Afskedigelsen i lukket Konvolut til Dr. la Cour. Samme Dag afsendtes den officielle Meddelelse til Dr. la Cour adresseret til Fru Dr. la Cour. 17. Juni 1942 bragtes Meddelelsen derefter til Offentlighedens Kundskab Kl. 12 Middag.

Ved Højesterets Dom af 25. Juni 1942 blev Byrettens Dom af 12. Maj 1942 skærpet til Fængsel i 7 Maaneder.

br.

Vi har ikke glemt . . .

Et Gensvar.

Fra Radioraadets Formand, Folketingsmand Jul. Bomholt, har vi modtaget følgende:

Det meddeles i »Frit Danmark« for 25. Maj 1945, at Radioraadet d. 4. Maj, Dagen før Befrielsen, havde vedtaget, at Mogens Fog ikke maatte tale i Radioen den efterfølgende Dag.

Dette er urigtigt. Radioraadet holdt sit Møde den 2. Maj og udtalte Ønske om, at Kongen og Statsministeren vilde tale til Befolkningen, saa snart Befrielsen var en Realitet, idet man gik ud fra, at Statsministeren repræsenterede den samlede Regering — saaledes som det med Modstandsbevægelsens Tilslutning sker ved Radioudsendelsen den 5. Juni. Der var iøvrigt ingen Drøftelse vedrørende Enkeltpersoner i den Regering, som den 2. Maj var under Dan-nelse.

Den 4. Maj om Eftermiddagen blev der rettet Anmodning til Statsministeren om at tale, og Spørgsmaalet om Aabningsprogrammet drøftedes — som altid i lignende Tilfælde — med ham. Statsministeren ansaa det for rigtigst, at ogsaa Mogens Fog fik Lejlighed til at deltage i Udsendelsen. Jeg fik samme Dag Meddelelse herom og tiltraadte straks paa Radioraadets Vegne.

Paa den Foredragsplan, der forlængst var forelagt for Programudvalget, var der taget rummeligt Hensyn til Modstandsbevægelsen og dens Mænd, og det fremgaar ogsaa med al Tydelighed af de hidtidige Programmer.

Til Slut dette: de Informationsmøder, jeg har afholdt, har ligget paa nøjagtigt samme Linie som den Tale, hvormed jeg paa Raadets Vegne genaabnede den frie Radio.

Jul. Bomholt.

Af Hr. Bomholts Indlæg fremgaar det, at Radioraadet vedtog at anmode Kongen og Statsministeren om at tale efter Befrielsen, og at Statsminister Buhl derefter fik gennemført, at ogsaa Mogens Fog kom til at tale. — Det springende Punkt i Hr. Bomholts Svar er Ordene: Der var i øvrigt ingen Drøftelse vedrørende Enkeltpersoner i den Regering, som den 2. Maj var under Dan-nelse.

Overfor dette fastholder vi vor Paa-stand om, at det allerede inden dette Tidspunkt indenfor Radioledelsen var foreslaaet, at en Repræsentant for Modstandsbevægelsen skulde tale ved denne Lejlighed for derved tydeligt at markere den nye Situation. Danmark befandt sig i, og at Radioraadet og dets Formand ændrede dette derhen, at kun

Kongen og Statsministeren skulde tale. Om Mogens Fogs Navn har været nævnt i den Forbindelse, eller man blot har talt om en Repræsentant for Modstandsbevægelsen, er ganske ligegyldigt.

Den eneste Fejl i vor Fremstilling af denne Sag er derefter, at vi anførte, at Radioraadets Møde fandt Sted den 4. Maj, mens det i Virkeligheden var den 2. Maj.

Men selv to Døgn før Kapitulationen burde Radioraadet have kunnet indse, at Modstandsbevægelsen maatte være med ved denne Lejlighed. Det var pinligt, at andre maatte belære dem derom.

En Kommentar

Følgende Indlæg har vi modtaget fra Borgmester H. P. Sørensen:

Som en Mand, hvis Sympati for Modstandsbevægelsen vistnok ikke kan stemples som værende af nyeste Dato, vover jeg at bede om Optagelse af nogle faa Bemærkninger.

I Deres ærede Blads to legale Numre har jeg fundet nogle stærke Angreb paa politiske Personer, som mærkelig nok alle tilhører Socialdemokratiet, nemlig Alsing Andersen, Julius Bomholt, Hartvig Frisch og Viggo Christensen. Nu maa Socialdemokratiet naturligvis staa for Kritik ligesom ethvert andet politisk Parti, men i Betragtning af den demokratiske Kvalitet hos mange, der nu optræder som Hyper-Demokrater og Bærere af Modstanden imod Nazismen, forekommer Angrebene mig at være lidt vel *ensidige*.

Alsing Andersen har selv svaret i Dagspressen. Beskyldningen mod Bomholt synes mig ikke tilstrækkelig klarlagt, og eftersom Minister Fog alligevel talte i Radioen ikke den Katastrofe, som man skulde tro efter Artiklen. Jeg vil derimod gerne sige et Par Ord om de to andre Personers Forhold.

Det er rigtigt, at Hartvig Frisch i 1943 har udtalt sig skarpt imod Sabotagen, skarpt som den Mand gør det, der har sine Meningers Mod. Jeg har personlig diskuteret dette Standpunkt med ham og ved, at det var dikteret af Idealisme, Humanisme og Afsky for Voldshandlinger. Men den Kendsgerning, at en Mand har et andet Standpunkt end Modstandsbevægelsen, ja endog har kritiseret den, kan ikke diskvalificere ham fra Deltagelse i offentligt Liv i et frit Land, hvor Demokratiets Principper atter er sat i Høj-sædet.

Dertil vil jeg føje, at jeg synes, den Mand, som har skrevet »Pest over Europa«, bør have en vis Margin netop hos Nazismens Modstandere. Paa et Tidspunkt, da nu ansete demokratiske Politikere i dette Land ikke tog i Betænkning i Skrift, i Tale og i politiske Metoder at paavirke Ungdommen i nazistisk Retning,

udgav Frisch den Bog, som skarpere end noget andet Værk har sagt, hvad Fascisme og Nazisme er.

Og itu Overborgmester Viggo Christensen! Den omtalte Meddelelse om Tjenestemændenes Forhold under Folkestrejken blev først udsendt ved dens Afslutning — Dagen efter at Fagforbund, Stat- og Kommunes Repræsentanter i Radioen havde opfordret til at optage Arbejdet, hvilket det den Gang endnu ikke saa autoritetsbaarne Frihedsraad ogsaa gjorde den samme Dag. Nu bagefter vil Viggo Christensen vel nok selv indrømme, at Udsendelsen af disse famøse fire Linier var uklog, men jeg paastaar, at de var dikteret af hans stærke Pligtfølelse overfor den Institution, han tjener og *kun* det. Andre Motiver, som nu insinueres, f. Eks. den at takkes Tyskerne, ved jeg — der i de Dage levede sammen med Viggo Christensen saa at sige Dag og Nat — har ikke eksisteret for ham. For ham var Opgaven, en saare alvorlig Opgave, at sikre Befolkningen mod de Ulykker, som Mangelen paa Vand, Lys, Gas og Levnedsmidler medførte. Hans *Motiver* og hans *Sindelig* tør jeg personlig indestaa for.

Det er i disse Dage ikke behageligt at blive »hængt ud« i »Frit Danmark«. Derfor har jeg i Retfærdighedens Navn bedt om Plads for disse Bemærkninger.

29. Maj 45.

H. P. Sørensen.

Med Borgmester H. P. Sørensens personlige Opfattelse af de paagældende Politikers Motiver og Sindelig skal vi ikke gaa i Rette. Men vi maa tilbagevise Borgmesterens Antydning af, at det særligt skulde være Socialdemokratiets Folk, vi retter Kritik mod. Vi har i de hidtil udkomne legale Numre angrebet bl. a. Øst-rumudvalgets Medlemmer, Arbejdsgiverforeningens Formand, Ing. T. K. Thomsen og Professor Vinding Kruse — det turde dog vist være tilstrækkelig Bevis for, at partipolitiske Hensyn er os fremmede — nu som tidligere.

Red.

FRIT DANMARK

Det første Udtryk for Samlingen i Frihedsbevægelsen

Besættelsestidens største og førende Organ

udkommer nu som Ugeblad

★

»Frit Danmark« koster 3 Kroner Kvartalet i Abonnement, dog kun 2 Kr. for Resten af April Kvartal. — Bladets Løssalgpris er 30 Øre. — Bladet ekspedieres af Bladkompagniet til samtlige Landets førende Kiosker og Bladforhandlere.

Abonnement kan tegnes paa Posthusene, hos Landpostbudet, gennem de lokale Frit Danmark-Grupper eller ved skriftlig eller telefonisk Henvendelse til Bladets Ekspedition, Nørre Voldgade 11, København K. Tlf. Central 15745.

Ugens Bidstrup

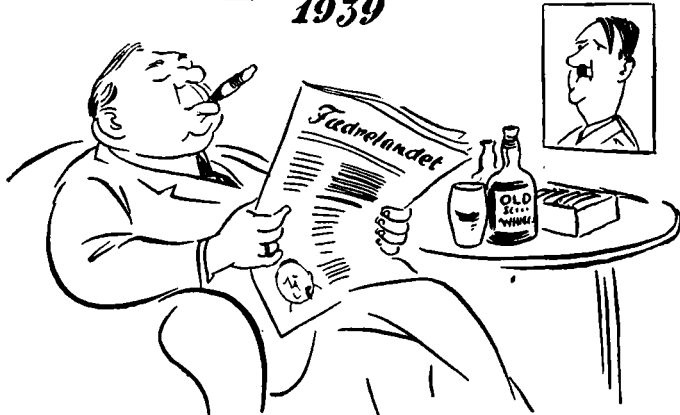
FORVANDLINGEN

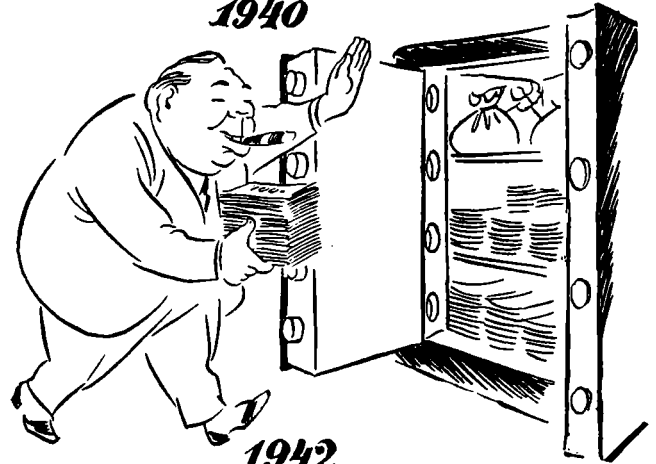
1939

1940

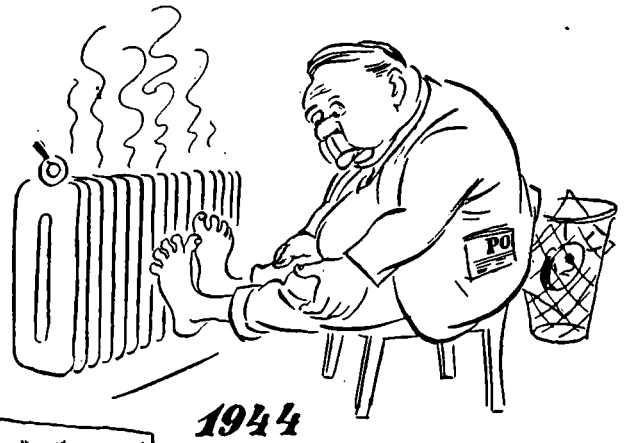
1941

1942

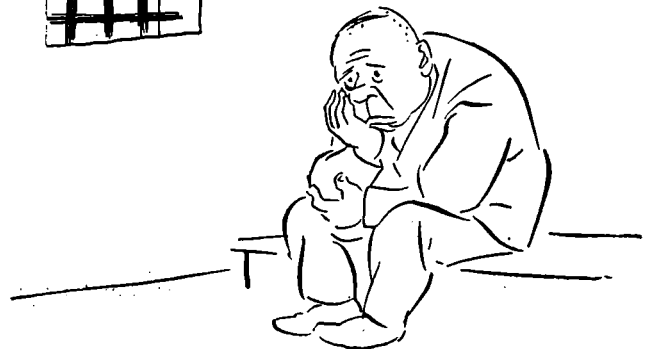
1943

1944

1945

1946

Bidstrup

Vinding Kruse anlægger Sag mod „Frit Danmark“

I Anledning af Artiklen „Nordisk Ulykke“

Professor Vinding Kruse udsendte den 1. Juni gennem Ritzaus Bureau en Erklæring af følgende Indhold:

Bladet »Frit Danmark« har tidligere, i dets anonyme Periode, bragt to usande Meddelelser om mig, nemlig at jeg skulde være hemmeligt Medlem af D. N. S. A. P. og en nær personlig Ven af Himmler. Bladet maa nu, i sit sidste Nr. af 1. Juni d. A., bringe et Dementi af disse Usandheder. Men samtidig bringer Bladet følgende nye Usandheder:

At jeg i 1944 skulde være rejst til Norge i tysk Flyvemaskine for at forelægge norske Jurister et Forslag om Tyskernes Rømning af Danmark og Norge, for at Tyskerne kunde frigøre Troppemasser til Anvendelse paa Østfronten, at jeg i 1943 belærte Nordmændene om, at Nazismen byggede paa den kristelige Moral's Grundlag, og at jeg i 1940 skulde have tilkaldt Dagbladsredaktørerne og meddelt dem, hvad Renthe-Fink og jeg i Forening havde besluttet om danske Forhold.

Jeg skal i den Anledning oplyse, at jeg i Marts 1944, da jeg var Formand for Fakultets Udvalg til en Reform af juridisk Eksamen — der gennemførtes Juli 1944 — foretog en Rejse til Sverige og Norge (i almindeligt Jernbanetog) for at studere de svenske og norske juridiske Eksamensforhold, at jeg i Norge med Forsæt undgik enhver Forbindelse med Quislingregeringen og kun talte med mine private Venner, norske Professorer, Dommere og Advokater, hvoraf forøvrigt de fleste havde været i Koncentrationslejr eller Fængsel, at jeg ved private Selskaber i mine norske Venners Hjem naturligtvis ogsaa drøftede Dagens politiske Spørgsmaal, derunder en for nylig fremsat Tanke om, at Tyskerne skulde forlade Danmark og Norge og disse skulde slutte sig sammen med Sverige i Neutralitetsforbund, og at jeg hverken i Anledning af denne eller andre Tanker eller Norgesrejsen i det hele taget har haft nogen som helst Forbindelse med tyske Myndigheder eller tyskorienterede Kredse.

Sluttelig bemærkes, at jeg baade i 1942 og 1943 i mine Bøger, »Erkendelse og Vurdering« og »Retsslæren«, gav en skarp Kritik af det nazistiske Diktatur og dets Voldsmetoder og netop paaviste disses Uforenelighed med den kristne og anden Moral, at jeg i 1940, efter at have sagt Nej til Tyskernes Opfordring til at blive Minister, søgte at hindre Dannelsen af en nazistisk Regering, som jeg vilde anse for en Ulykke for Landet, og som Led i disse Bestræbelser, i fuld Forstaaelse med flere Redaktører for større københavnske Blade, søgte at skabe en praktisk Ordning mellem den danske Presse og Besættelsesmagten — ikke om »danske Forhold« i det hele — men om det begrænsede Emne: Bladstof paa det rent videnskabelige og kunstneriske Omraade, altsaa overhovedet ikke paa det politiske Omraade, og iøvrigt i fuld Forstaaelse med Statsminister Stauning. Og dette skete kun for særlig at hindre Indflydelse fra nazistisk Bladstof.

Endelig anbefaler Bladet, at mine Forhold i ovennævnte Henseende bliver undersøgt til Bunds. Dette Ønske skal Bladet faa opfyldt baade for mit og Bladets eget Vedkommende, idet jeg har anmodet Højesterets-sagfører Bondo Svane om paa mine Vegne at anlægge Sag ved vore Domstole mod bemeldte Blad for de ovennævnte grundløse grove Æreformærkelser.

Den 1. Juni 1945.

Vinding Kruse.

Vinding Kruse paastaar, at han rejste til Sverige og Norge for at studere Eksamensforhold, men *bestrid*er ikke, at han »drøftede« den af os omtalte Tanke om Flytningen af de tyske Tropper fra Danmark og Norge — ganske vist i »private Selskaber«.

Vi har aldrig paastaet, at han har fremført det offentligt eller til Quislinger, men derimod overfor ansete Jurister. Vi skal ikke bestride, at han er rejst med Toget, men vi skal ikke undlade at anføre, at han rejste efter at Eksamensudvalgets Arbejde var afsluttet, at han i Sverige ikke besøgte Upsala eller Stockholm, hvor de to største Fakulteter findes, og hvor han havde truffet to danske Professorer, der havde været over et halvt Aar i Sverige, og flere norske Professorer, end han traf i Oslo, hvor Universitetet var lukket, og hvor der var én Ting, ingen ønskede drøftet, nemlig Eksamen. Thi alles Frygt var, at Universitetet skulde genaabnes for at holde Eksamen med Quislingerne, medens Nordmændene sad paa Grini eller i Tyskland.

Vinding Kruse *omtaler overhovedet ikke* vort Krav om en Undersøgelse af hans Forhold til Renthe-Fink og Bent Holstein, der altsaa ikke berøres af hans paatænkte Retssag.

Han *benægter ikke* Tyskernes Ministertilbud — og kan derfor heller ikke bestride, at Tyskerne havde begrundet Tillid til ham. Han giver en Fremstilling af Forhandlingerne med Dagbladene uden at forklare sin Forbindelse med Renthe-Fink, som jo maatte være Forudsætningen for hans Optræden.

Naar Vinding Kruse erklærer, at det er en Usandhed, at han belærte Nordmændene om, »at Nazismen byggede paa den kristelige Moral's Grundlag«, skal vi citere hans Bog »Erkendelse og Vurdering« (1942), hvor han omtaler Diktaturernes Forhold til de moralske og religiøse Livsværdier: »Baade den fascistiske og nazistiske Stat, altsaa den italienske og tyske, hævder, at disse Værdier er Livsbetingelser for Folkets Kraft og Udvikling. De gamle borgerlige moralske Idealer holdes i disse Stater i Ære som stærke Fordringer til den enkelte; og der vises Ærbødighed over for Religionen som Livsmagt, ganske uanset, at den autoritære Stat ogsaa over for Religionens Organisation, Kirken, forbeholder sig sin begrænsede Overhøjhed.«

Vinding Kruse paastaar i sin Ritzau-Erklæring endog, at hans Bøger giver »en skarp Kritik af det nazistiske Diktatur og dets Voldsmetoder«. Overfor denne Paastand skriver Professor Dr. jur. & phil. Alf Ross i Politiken for den 4. ds.: »Iøvrigt har jeg søgt og søgt i disse voluminøse Værker (tilsammen 1816 Sider), men intet fundet, der med Skygge af Ret kan svare til Vinding Kruses egen Paastand.«

Vinding Kruse bebuder Sagsanlæg for »grundløse grove Æresformærkelser«. Vi imødeser Sagsanlægget i største Ro — men et privat Søgmaal erstatter ikke vort Krav om Undersøgelse.

Vinding Kruse's Stilling i det offentlige Liv som Samfundsreformer og Universitetslærer kræver en Undersøgelse. Derfor har vi bragt hans Person i Forgrunden. Naar enkelte indenfor Staten vil angribe vort Demokrati — endog paa et Tidspunkt, hvor Ytringsfriheden var et Privilegium alene for Demokratiets Modstandere — saa vil vi ikke Fred, og derfor har vi erklæret Vinding Kruse Krig.

Red.

SKAL VÆRNEMAGERNE DÆKKES AF Krigsforsikringen?

Staten har draget Omsorg for, at al dansk Ejendom er forsikret mod Krigsskade, og man kan forvente, at der i den kommende Tid vil blive meget store Summer for Krigsskade-forsikringen at udbetale. Thi selv om Danmark — bortset fra Bornholm — undgik i egentlig Forstand at blive Krigsskueplads, staar der i Dag mange Ruiner rundt omkring i Danmarks Byer. Schalburgfolkenes og Hipofolkenes meningsløse Terrorødelæggelser maa naturligtvis snarest erstattes, og det vil her blive Krigsforsikringen, der maa træde til.

Anderledes bør Forholdet imidlertid stille sig, hvor der er Tale om Ødelæggelser fremkaldt ved Sabotage. Det er kun rimeligt, at der udbetales Erstatning i de Tilfælde, hvor den skadelidte ikke selv har fremkaldt eller nødvendiggjort Sabotagen. Forholdet er jo det, at vi alle skal betale den Krigsforsikringspræmie, der skal dække de skadelidtes Tab, men Præmiernes Størrelse er afhængig af Skadernes Omfang. Det maa anses for en Selvfølge, at Krigsforsikringen ikke bør dække de Værnemagere, hvis Fabrikker, Forretninger, Lokaler eller Inventar er blevet ødelagt ved berettiget Sabotage. Der er Enighed om, at Sabotagen har været en nødvendig dansk Krigshandling mod tysk Krigsindustri i Danmark, og det maa derfor anses for urimeligt, om der bagefter skal udbetales Erstatninger til de Værnemagerfirmaer, som stillede deres Virksomheder til Raadighed for Besættelsesmagten. De maa i juridisk Henseende være at betragte ganske som Brandstiftere, der jo heller ikke faar Erstatning hos Brandforsikrings-selskaberne. Værnemagerne har i fuld Bevidsthed om den Risiko, de løb, selv fremkaldt Sabotagen, og de vilde le godt af det danske Samfund, om det mod al Forventning dækkede den Skade, Sabotagen voldte. De er nærmere til at tage Tabet end alle andre Borgere. Ganske vist konfiskerer Staten Værnemagernes Fortjenester, men det vil blot be-

tyde, at der saa i nogle Tilfælde bliver lidt mindre at konfiskere, mens Værnemagerne i andre Tilfælde kommer til at lide et positivt Tab ved deres Holdning, idet Sabotagens Virkninger er større end deres Fortjeneste. Er det en Ulykke?

Krigsforsikringspræmierne bliver en tung Byrde for mange, hvis Værnemagerne skal have deres Sabotagetab dækket. En hvilken som helst Jurist kan i Løbet af nogle faa Timer skrive de Lovparagraffer, der bringer Orden i Tingene. br.

Vedrørende

»TRANSDANIA«

Fra Direktør C. V. Jernert har vi modtaget nedenstaaende Redegørelse:

I Anledning af den Omtale, A/S »Transdania« i en Artikel i »Frit Danmark«s Nr. 2 blev til Del, har jeg som Medstifter og Bestyrelsesmedlem i dette Selskab haft Lejlighed til overfor Bladets Ledelse skriftligt at redegøre nærmere for Selskabets Formaal, Handlen og Holdning.

Dette har foranlediget, at man nu giver mig Lejlighed til overfor Bladets Læsere at redressere det Indtryk, Omtalen af A/S »Transdania« har skabt i Offentligheden.

Jeg skal gøre dette kort og indskrænke mig til at præcisere:

- 1) A/S »Transdania« har hverken før eller efter sin Oprettelse haft Samarbejde med det saakaldte »Østrumsudvalg«.
- 2) A/S »Transdania« var ikke oprettet for at skulle gøre en dansk Indsats i Østromraaderne, men for udelukkende paa Vareudvekslingsbasis at forsøge at skaffe Varer, specielt Raavarer, til Landet.
- 3) Da A/S »Transdania« efter kort Tids Forløb kom til Klarhed over, at saadanne Vareudvekslingsforretninger ikke som ventet kunde gennemføres, paabegyndtes Selskabets Afvikling straks (August 1943).

København i Juni 1945.

C. V. Jernert.

Fra Grosserer Bue Bjørner har vi yderligere modtaget følgende:

- 1) Mit Firms Samhandel med Rusland og Randstaterne har bestaaet lige saa længe som Firmaet. Den har altsaa ikke været krigsbestemt lige saa lidt som den skyldes konjunkturpolitisk Chanceryteri.
- 2) Paa egne og Branchefællers Vegne købte jeg i Moskva i Januar 1941 for henved 1 Million Kroner Træ fra Randstaterne og Hviderusland, af hvilket Køb en be-

tydelig Del blev forudbetalt over dansk-russisk Clearing.

- 3) Efter Tysklands Overfald paa Sovjetrusland samme Sommer forsøgte Tyskerne at tilegne sig disse Varer som »Krigsbytte«. Samtidig oplyste »Auswärtiges Amt« løgnagtigt, »at Russerne selv havde slæbt Varen bort eller brændt den inden Tyskernes Indmarch«.
- 4) Mit Arbejde for trods alt at skaffe disse vigtige Raavarer hjem til Landet var saaledes rettet imod Tyskernes Plyndringsforsøg og var derfor i saavel sovjetrussisk som i dansk Interesse.
- 5) Min Konstatning af de tyske Myndigheders løgnagtige Opgivelser og min Aktivitet under og efter min Rejse østpaa, medvirkede til Gestapoforhør i Dagmarhus, min Arrestation den 25. Aug. 1943 og paafølgende Internering i Hørsørdlejren.

Det vil heraf fremgaa, at jeg saa langt fra at have indtaget nogen unational Holdning eller deltaget i noget Plyndringstogt, tværtimod har arbejdet for at varetage saavel Danmarks som Sovjetruslands Interesser.

København, den 3. Juni 1945.

Bue Bjørner.

Vi har gerne villet bringe disse Redegørelser, og vi maa erkende, at Overskriften i vor Artikel »Danskere' paa Plyndringstogt« efter de nu foreliggende Oplysninger ikke dækker »Transdania«s Forhold. Vi maa dog bemærke, at uanset om »Transdania« var oprettet »ved Østrumsudvalget Medvirken« eller ikke, og uanset om der med »Transdania« tilsigtedes en »Indsats« eller en »Vareudveksling«, burde efter vor Opfattelse heller ikke Vareudveksling med de af Hitler-Tyskland besatte sovjetrussiske Omraader have været tilstræbt.

Fra Grosserer Bue Bjørner har vi iøvrigt modtaget følgende Indlæg:

Min Angriber i *Frit Danmark* for 1. Juni, Herr C. G. Andersen, har begaaet en Fejl, der bør paatales, for at den ikke skal blive for almindelig under Udrensningsperioden.

Han har troet, at offentlig Omtale af en Person blandt dem, han selv kalder de »fine« Navne, er ensbetydende med, at Vedkommende paa Forhaand er kendt skyldig og dømt for unational Optræden.

Anderledes kan det vist ikke forklares, at han vover at sætte mit Navn i Forbindelse med Gloser som »Forrædere«, »Kolde Fødder«, »tidligere Tyskvenlighed«. Og alt dette i Anledning af, at Handelsministeriet har ønsket, og faaet, min Bistand til et krævende og meget utaknemmeligt Stykke Arbejde m. H. t. Tyskernes efterladte Tyvekoster.

Af min korte Redegørelse andetsteds i Bladet vil Herr Andersen maaske forstaa, at den Opgave, der her er tildelt mig, skulde ligge nogenlunde indenfor mit Rollefag.

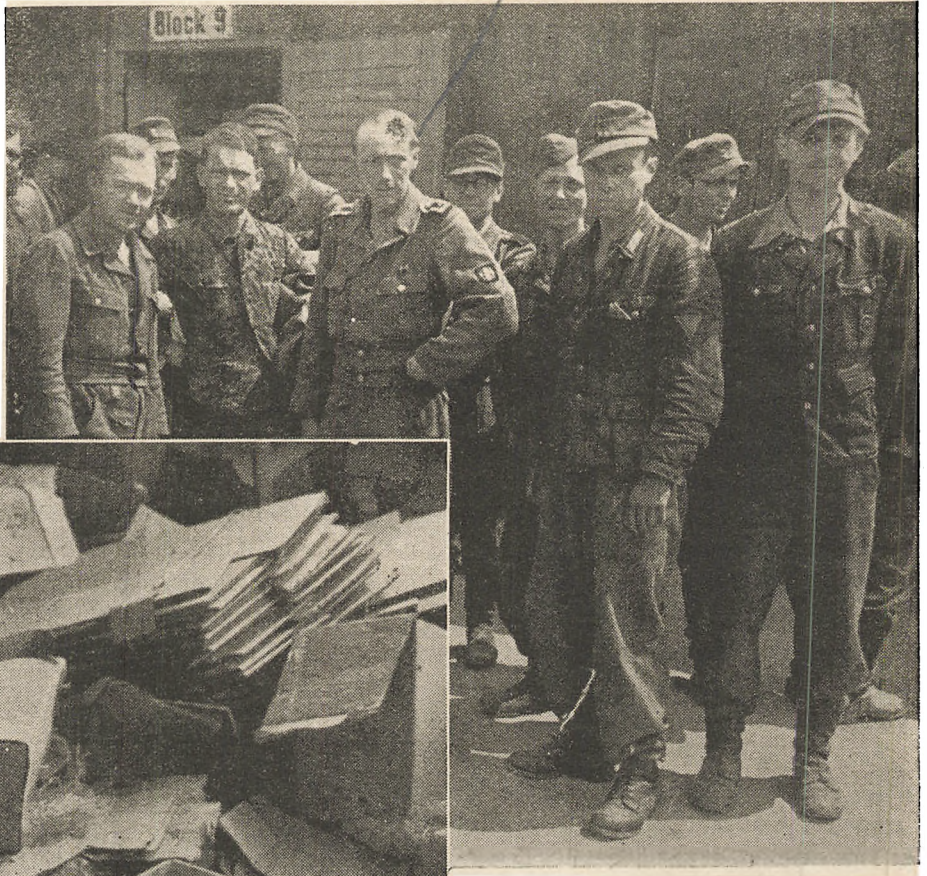
Jeg skal behandle Herr Andersen lemfældigere, end hans Injurier berettiger ham til, og skal nøjes med at tilbagevise samtlige de Udtryk og Beskyldninger, som hans forstaaelige, omend ubegrundede Forargelse har lagt ham i Pennen. »Naar en Løgn har faaet 24 Timers Forspring, er den svær at indhente« siger et gammelt Ord, og det kunde jo nemt give varme Fødder, skulde Herr Andersen indhente de Injurier, han har udsendt over Landet. Det er bedre i Tide at bevare Hovedet koldt end bagefter at blive hed om Ørene. Det bør Herr Andersen huske, inden han en anden Gang giver den Rolle som Revser, som han for er Uges Tid siden nok ikke har været saa ked af.

Bue Bjørner.

FRIT DANMARK

aflægger Besøg i

NEUENGAMME

Paa en Rejse i Tyskland, som SHAEF arrangerede, aflagde »Frit Danmark«s Repræsentant et Besøg i den af Hundreder af danske kendte Koncentrationslejr Neuengamme. Paa Billedet herover ses en Række danske Fri-korpsmænd, der nu er Englændernes Fanger. Billedet til venstre, der er taget i en Krog i Krematoriet i Neuengamme, viser nogle Papæsker og Urner, der laa hulter til bulter mellem hinanden. »Frit Danmark«s Repræsentant fandt iblandt disse Æsker Urner med Navne paa 5 Danske. Paa Foranledning af »Frit Danmark« vil SHAEF drage Omsorg for, at Urnerne vil blive sendt hjem og udleveret til de paa-rørende.

HOVEDLEDELSE:

Professor, dr. phil. C. A. Bodelsen
 Redaktør, cand. mag. Elias Bredsdorff
 Fagforeningsformand Chr. Christiansen
 Redaktør Kate Fleron
 Minister Mogens Fog
 Redaktør Børge Houmann
 Reservekirurg, dr. med. Teit Kærn
 Rigsdagsstenograf Gelius Lund.
 Docent Aksel Milthers.
 Udenrigsminister J. Christmas Møller
 Professor, dr. phil. Arne Noe-Nygaard
 Civilingeniør, dr. techn. Chr. Ostenfeld
 Civilingeniør Ejnar Thorsen

FRIT DANMARK

Udgivet af en Kreds af Danske
 REDAKTION:

Elias Bredsdorff og Kate Fleron
 (sidstn. ansvarlig overfor Presseloven)
 Redaktionens Adresse:
 Nørrevoldgade 11, København K.
 Telefon Central 15.745.
 Forretningsfører: LRS. Niels Andersen.
 Ny Vestergade 13

Trykt i Det Hoffensbergske Etablissement, Kbhvn.

»Frit Danmark« udkommer ugentlig og koster 3 Kr. Kvartalet, dog for Resten af April Kvartal kun 2 Kr. Abonnement kan tegnes paa ethvert Posthus, hos Landpostbudene eller gennem de lokale Frit Danmark-Grupper. Bladets Løssalgpris er 30 Øre.

Ekspeditionens Adresse er: Nørre Voldgade 11, København K, Telefon: Central 15.745. Abonnement kan ogsaa tegnes skriftligt eller telefonisk direkte til Ekspeditionen, hvorefter Postopkrævning for April og Juli Kvartal vil blive udsendt.